RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 309/XI

Dátum: 16.10.68.

OBSAH

red.čl. /Pravda/	Pokračujeme	str. 2
Michal CHORVÁTH /Pravda/	Naša situácia	str. 3
Dr. Karol PLANK /Pravda/	Dva či tri Najvyššie súdy	str. 5
Ladislav ZAJAC /Práca/	Rozhnevaní priatelia	str. 7
P. RADOŠINSKÝ /Ľud/	Na slovíčko	str. 8
Eva KOLLÁROVÁ /Ľud/	Federácia pred cieľom	str. 9
red.čl. /Smena/	Jednotu troch skupín	str. 11
Ing. Ján FERIANC /Smena/	Čo môže Slovensko očakávať vo federácii	str. 12
Bohumil KRAHULEC /Smena/	Ako s družstevníctvom	str. 12
red.čl. /Večerník/	Plodná spolupráca	str. 13
J. INOVECKÝ /Roľnícke noviny/	Rozhovory o federácii	str. 14
Miroslav KUSÝ /Nové slovo/	Zmysel našej jednoty	str. 15
Hvezdoň KOČTÚCH /Nové slovo/	Brnenské dialógy	str. 18
JUDr.Emil PALÚCH /Hlas ľudu/	Koncesný systém nevyhovuje	str. 20
mjr.Anton POLIAČIK /Hlas ľudu/	Amnestia - emigranti - cesty	str. 20

PRAVDA, 9. októbra 1968, str. 1.

2/309/XI

Pokračujeme

Prečítali sme si komuniké z poslednej moskovskej schôdzky našej delegácie s najvyššími predstaviteľmi KS ZSSR. Najbližšie zasadanie ÚV KSČS zaiste bližšie rozvedie, čo komuniké naznačuje vo všeobecnej polohe. Zvykli sme si už, že naša strana robí otvorenú politiku, pred tvárou ľudu. Občania reagovali na túto pojanuárovú prax našej strany veľkým záujmom o rokovania jej orgánov, veľkou dôverou v jej vedenie, dôverou, ktorá sa zakladá na spoluúčasti, a teda aj kontrole.

Nič si viac neželáme, ako naozaj normalizovať náš život, aby sme mohli pokojne pracovať a plniť náš pojanuárový program. Naši vedúci, ktorým nemáme dôvod neveriť, nás ubezpečujú, že sa od nich nežiada nič nad rámec augustových moskovských dohôd, že máme všetky šance vybudovať z Československa progresívny, demokratický socialistický štát — len bez výstrelkov. Napokon mohli by sme sa tu opierať aj o niektoré kroky sovietskych predstaviteľov. Napríklad účasť sovietskej delegácie na najvyššej úrovni na oslavách 20. výročia februárových udalostí znamená v diplomatickej praxi aj gesto, že sa najvyšší predstavitelia ZSSR postavili za nové vedenie a solidarizovali sa s novým kurzom. Naostatok, prečo by sme si mali myslieť, že práve my by sme nemohli uplatňovať napr. novú sústavu riadenia národného hospodárstva, keď hlboké reformy v riadení ekonomiky uskutočňujú aj v ZSSR, v MĽR, v NDR a všade sú tieto reformy iné, vychádzajúce z konkrétnych podmienok. Ubezpečenia našich predstaviteľov potvrdzujú aj ďalšie fakty. Aj za prítomnosti vojsk piatich štátov sa zišiel zjazd KSS a zvolil najprogresívnejšie vedenie, aké kedy mala naša strana na Slovensku; konštituoval sa nový Národný front s funkciami v zmysle akčného programu; pokračujú rehabilitácie a príprava na prijatie zákona o federalizácii ČSSR je už v štádiu dokončievacom. Želáme si normalizáciu, želáme si podmienky pre pokojnú a intenzívnu prácu na všetkých pracoviskách a pri všestrannom zdokonaľovaní nášho socialistického zriadenia.

Nedávno na schôdzi zasl[illegible]žilých členov strany prvého bratislavského obvodu povedal vedúci tajomník MV KSS Milan Strhan, že bratislavskí komunisti prijali moskovské dohody ako reálne východisko. [illegible] bratislavskí, ale všetci komunisti sú presvedčení, že niet inej cesty, ako plniť moskovské dohody. Môžeme, pravda, hovoriť predovšetkým o svojich radoch a za seba, ale predpokladáme, že aj naši partneri považujú dohody za záväzné, uzavreté a jednoznačné.

Plnenie moskovských dohôd nie je bez ťažkostí a konfliktov, ktoré sa však z našej strany úprimne usilujeme prekonávať. Pomáha [illegible]m v tom perspektíva priestoru, ktorý nám moskovské dohody vymedzujú, ktorý sa budeme usilovať naplniť vlastnou aktivitou. Jasné kontúry tohto priestoru sú aj liekom proti pasívnej rezistencii, proti útekom do vlastných záhradok k súkromným koníčkom, do úzkych osobných [illegible]it, čo všetko predstavuje škodlivé hazardovanie s umom a zručnosťou našich ľudí, v dôsledkoch škodlivé nielen Československu.

Pri plnení našich úloh potrebujeme jednotu strany i morálnu a politickú jednotu všetkých prosocialistických síl. Pravda, nemyslíme tu na jednotu vo všetkom, v každom názore, v každej otázke. Taká jednota je ilúziou, ba aj čímsi nezdravým, zaváňajúcim manipuláciou. Lebo ľudia sú rôzni, formujú sa v rozličných podmienkach; ani komunisti nemôžu mať o každej maličkosti rovnaké názory. Ak zdôrazňujeme jednotu, ide o to, aby sme sa, napriek zdravej a prirodzenej diferenciácii, zjednotili v hlavnom: v úsil[illegible] o takú cestu k socializmu, na akú sme vykročili v januári tohto roku. Je to jediná možnosť, ako vyviesť naše národy zo súčasnej situácie a ako k dôkazom, ktoré sa prejavili v augustovej kríze (nijaké družstvo sa nerozpadlo, nijaký podnik nezakolísal), pridať ešte ďalšie, že socializmus zapustil pevné a hlboké korene v našom ľude.

Ako je morálna a politická jednota v hlavnom, zásadnom predpokladom plnenia moskovských dohôd a vypĺňania priestoru nimi ohraničeného pojanuárovým programom, práve tak je predpokladom tejto jednoty vnútrostranícka demokracia. Veď jednota ľudu v hlavnom vzniká z diferenciácie, konfrontácie a výmeny názorov, ktoré majú svoj predobraz v strane. Vnútrostranícka demokracia, osobitne slobodná výmena názorov, neodňateľné práva každého člena vysloviť svoj názor obohacujú činnosť strany o nové a nové podnety, plnia funkciu kontrolóra vedenia i uskutočňovania programu strany.

Kontinuitu nášho vývoja po januári nenarušili ani augustové udalosti. Môžeme pokračovať v plnení našich predsavzatí na čele s dubčekovským vedením strany, ktoré túto politiku stelesňujú a symbolizujú.

PRAVDA, 10. októbra 1968, str. 5. 3/309/XI

NAŠA SITUÁCIA

Udalosti od 21. augusta t. r. v našej vlasti zaúčinkovali na naše obyvateľstvo mnohorakým spôsobom, predovšetkým na jeho cit. Nesmierna väčšina obyvateľstva bola a je presvedčená, že i keď došlo v diskusiách k výstrelkom, že i keď boli prakticky pokusy o organizáciu protisocialistickej opozície, obmedzovali sa na nepatrnú časť občianstva a bezpečnosť socializmu, ČSSR nebola vážne ohrozená. Všetkých sa nás hlboko dotýka, že našej oddanosti veci socializmu sa nedôveruje a že zo strany iných socialistických štátov sa berie v pochybnosť vôľa československej vlády potlačiť akýkoľvek nepriateľský prejav tohto druhu. Našim občanom pripadá preto zákrok vlád Varšavskej dohody ako trest, a je pochopiteľné, že sa im je s tým ťažko zmieriť. Tento pocit urážky ovláda až podnes celý náš život.

Naši politickí predstavitelia po návrate z moskovských rozhovorov oznámili verejnosti, na aké prechodné obmedzenia sa tam zaviazali, ale aj to, že ich cieľom je konsolidácia nášho života, podmieňujúca odsun vojsk Varšavskej zmluvy, ináč že je programom našej vlády pokračovať v obrodnom procese a uskutočňovať obsah akčného plánu ČSSR. Všetky orgány komunistickej strany, Národného frontu a všetko naše obyvateľstvo schválilo toto rozhodnutie ako jediné východisko z našej situácie. Naša vláda sa tým smerom naozaj aj pustila. Nikto proti tomu nič nenamieta, no naše propagačné orgány nepodporujú ju v tom dostatočne: ochotne publikujú vládne expozé, no takmer sa nestretneme s komentármi, ktoré by k nim, ako aj k činom v nich oznamovaných zaujali stanovisko a ich vysvetľovali. To neznamená, tuším, že by boli proti vláde, svedčí to o tom, že nie sú schopní intelektuálne prekonať svoj citový otras, že ostávajú v ochromení.

Toto ochromenie je síce veľkou cťou pre náš mravný cit, no veľmi malou pre našu rozvahu, pre našu schopnosť hľadať východisko z našej situácie. A skutočne, okrem politických predstaviteľov nenašiel sa u nás doteraz ani jediný publicista, čo by sa pokúsil analyzovať, ako sme sa vlastne do našej situácie dostali. Naproti tomu máme nadbytok svedectiev, že využívajú každú príležitosť, aby vyjadrili voči nej citový odpor. To je veru slabá pomoc našej politickej reprezentácii v jej obťažnom položení.

Pre ochromenosť nášho života vinou predráždenej atmosféry je charakteristické, že ešte nebola u nás predložená otázka, ako sme sa do súčasnej situácie dostali. Pri jej skúmaní nejde predovšetkým o hľadanie vinníka, ktorému by sa zavesila na krk zodpovednosť, ale o chladnú analýzu, ktorá by vzala do úvahy všetky okolnosti a pohnútky udalostí. Naši politickí reprezentanti túto analýzu urobili, no je prirodzené, že musela v danom čase cieliť k praktickým záverom a už preto bola neúplná a abstraktná. Po tejto prvej analýze mala by nasledovať analýza podrobná, povedal by som historická. Ak sa presvedčivo urobí, budeme naozaj vedieť, na čom sme, čo urobiť a čo môžeme očakávať. Jej cena nebude iba v politickej užitočnosti, ale i v tom, že nám pomôže zvládnuť situáciu intelektuálne a že nás vyvedie z citového ochromenia a umožní začiatok normálneho politického života.

Moja úvaha nemá ambíciu pustiť sa do takéhoto vyčerpávajúceho rozboru, chcela by upozorniť iba na niektoré dôležité okolnosti a kľúčové otázky, bez vyjasnenia ktorých si nebudeme rozumieť ani sami, ale nebude nám rozumieť ani verejná mienka socialistického sveta.

Na prvom mieste pokladám si za povinnosť upozorniť na súvislosť medzi predošlým režimom a neodškriepiteľnou živelnosťou nášho pojanuárového života. Novotného dlhodobý režim tak pošliapal všetky slobody socialistickej demokracie, napáchal toľko zločinov na živote a slobode komunistov i nekomunistov, tak hlboko urazil ľudskú dôstojnosť takmer každého občana tohto štátu, že sa po jeho odstránení pozornosť nevyhnutne musela upriamiť na demokratické slobody a na inštitúcie, ktoré by mu zamedzili možnosť návratu. Nemôže však byť nijaká pochybnosť, že tieto politické deformácie mali ekonomické korene. Povedané čo najstručnejšie, Novotného politické vedenie nebolo schopné vytvoriť plán socialistického rozvoja československej ekonomiky a jediné východisko na udržanie svojej moci našlo v násilí, ako to objasnili XX. i XXII. zjazd KSSZ. Práve preto bolo možno odstrániť politické deformácie jedine ruka v ruke s odstránením deformácie ekonomickej. Jedno bez druhého muselo byť neúčinné. No v citovej rozhorčenosti sa na to pozabudlo, a tak sa stalo, že sa v našej verejnosti vynášali otázky demokratických slobôd nad otázky reformy našej socialistickej ekonomiky.

Na živelnosť našej verejnej mienky v pojanuárovom období mal osudný vplyv Novotného režim aj z druhej stránky, ktorú sme si, nazdávam sa, okrem jednotlivých hlasov vôbec neuvedomili. Svojím terorizmom, potlačením demokratickej diskusie v komunistickej strane i mimo nej, ale nie na ostatnom mieste nahradením vedeckej kritiky svojimi nevedeckými schematizujúcimi predstavami znemožnil výchovu nových politických a propagandistických kádrov. Nechcem sa teraz zapodievať otázkou, nakoľko tento nedostatok politických kádrov nesmierne ochromil praktickú politickú činnosť, čo malo tiež význam pre vznik dnešnej situácie, a obmedzím sa na charakterizáciu našej pojanuárovej propagandy, a to aj tej jej nesmiernej väčšiny, ktorá sa pokladala subjektívne za socialistickú a svojou vôľou ňou azda aj bola. Na socialistickú propagandu nestačí však dobrá vôľa ani bezpodmienečná potreba nezávislosti, lež predovšetkým teoretické znalosti a politická skúsenosť, a toho, nazdávam sa, bolo v miere nedostatočnej. Takáto propaganda vedela síce roznecovať politickú nárušivosť, čo napokon tiež bolo nevyhnutné, ale nemala politickú zodpovednosť v tom zmysle, že nepoznala súvislosť ekonomiky a politiky v spoločnosti vôbec a v socialistickej zvlášť. Jej živelná ideológia mohla ovládať verejnú mienku tým skôr, že naša politická reprezentácia nebola v praxi dosť iniciatívna, takže politické zmeny vyzerali v očiach verejnosti tak, akoby si ich vynucovala propaganda, čo zďaleka nezodpovedalo skutočnosti.

Nedostatočná pripravenosť propagandy sa ukázala v mnohých smeroch — a pokračuje v tom, žiaľ, často až doteraz; nemožno sa mi tu o tom rozširovať, no pokladám za nevyhnutné poukázať aspoň na dve okolnosti, ktoré mali význam pri vzniku našej situácie.

Naši teoretici ekonomickí i politickí nám objasnili vedeckou analýzou, že náš vývin je zákonitým vývinom socialistického štátu s technicky vyspelou výrobou, a že pre jeho ďalší rozvoj je potrebná aj nová politická štruktúra. Bolo úlohou propagandy spopularizovať tento poznatok a objasniť špecifickú československú problematiku pre našu a svetovú socialistickú verejnosť. Nech už to boli príčiny hocijaké, nestalo sa to. Miestotoho sa púšťali s publicistami iných socialistických krajín do malicherných a podráždených hádok, ktoré obracali verejnú mienku väčšiny socialistických štátov proti nám.

Teoretickú nepripravenosť našej socialistickej propagandy vidím aj v tom, že si neuvedomila prv a tuším nechápe dodnes vzťahy socialistického Československa ku svetovej socialistickej sústave. Predložím problém čo najjednoduchšie: československá socialistická demokracia i pri svojej špecifickej podobe, ktorá si podľa mojej mienky vynucuje v niektorých smeroch i špecifickú politickú štruktúru, nemôže existovať trvácne bez svetovej socialistickej sústavy a vojenskej záštity Sovietskeho zväzu. Nedoceňovanie tejto skutočnosti niesło za sebou i nechápanie medzinárodného a strategického postavenia Československa vo svetovej socialistickej sústave. Práve preto nie je naša publicistika, i keď sa stavia za program našich politických reprezentantov, schopná pochopiť sama a vysvetliť i našej širokej verejnosti, že obsadenie nášho územia vojskom Varšavskej zmluvy nemá natoľko za cieľ potlačiť náš špecifický vývin a potrestať náš ľud, ako skôr zabezpečiť strategické pozície svetovej socialistickej sústavy. Zmätené výroky našej publicistiky o samostatnom význam Československa, o jeho osobitnej úlohe, neprihliadajúce na skutočný stav vecí, očividne prispeli k nedôvere. Verím, že československý socializmus nebol vážne ohrozený, no pokladám za fakt, že československá publicistika nevedela takéto obavy vyvrátiť.

Zmätenosť našej publicistiky pokračuje aj dnes. Súhlasí s programom našej politickej reprezentácie, no nevie ju účinne podporiť. Zdôrazňuje, že je našou úlohou udržať túto reprezentáciu, no keď ona podnikne kroky, ktoré pokladá v danej situácii za nevyhnutné, nedôveruje jej a podozrieva raz toho, raz onoho, že sa usiluje potlačiť natrvalo demokratické slobody a zaviesť zase starý režim. Nie si je akosi schopná uvedomiť, že táto reprezentácia s týmto programom stojí a padá.

Súhlasím s našou publicistikou len v jednom: že pre československú socialistickú demokraciu nieto inej cesty ako pojanuárovej a že každá zrada tohto programu by nás sotila tam, kde sme boli donedávna. Nazdávam sa však, že sa z tohto musia vyvodiť iné závery, ako dosiaľ naša publicistika vyvodila.

Za našou politickou reprezentáciou stojíme všetci ako jeden práve preto, že veríme, že chce uskutočniť Akčný program KSČS a NF. Ak má niekto o tom pochybnosti, nech to vysloví — naša publicistika má ešte vždy na to dosť prostriedkov. Ak vidí niekto lepšiu cestu z našej ťažkej situácie, ako tú, ktorú predložila naša reprezentácia, zaprisahávam ho, aby ju povedal; ba je zločin, ak ju nepovie. Keď však sa raz po diskusii uznesieme, že náš program je takýto a takýto, tak to zaväzuje každého nášho publicistu, aby za ním stál do dôsledkov, aby dôveroval našej reprezentácii, že nás nechce oklamať a že koná podľa najlepšieho vedomia a svedomia. Jedine tak jej dáme akčnú voľnosť a vyrovnanú odhodlanosť, akú od nej požadujeme a akú budeme demokraticky kontrolovať.

Bol by som rád, keby sa tejto kritike dobre rozumelo. Jej tvrdosť je diktovaná nie mravným cynizmom, ale tvrdosťou našej publicistiky ako na istý jej stupeň, ktorý však musí byť zamenený stupňom vyšším. Socialistická demokracia práve pre zodpovednosť jej činov vyžaduje popri smelosti prejavu i veľkú disciplínu. Je úlohou našej publicistiky utvoriť príklad tejto disciplíny a učiť občana socialistickej demokracii. To je práve tak zákonité, ako je zákonité prejsť od politického zápalu k politickej racionalite. To značí od problémov citových k politickým problémom každodenného života, i keď je to akokoľvek ťažko.

To je, nazdávam sa, jediné východisko z našej situácie.

MICHAL CHORVÁTH

PRAVDA, 10. októbra 1968, str. 5.

PRAVDA, 12. októbra 1968, str. 4. 5/309/XI

Sústava súdnictva vo federálnej republike

DVA ČI TRI NAJVYŠŠIE SÚDY?

Ako vyplýva z uverejneného návrhu na federatívne usporiadanie vzťahov Čechov a Slovákov, sústavu súdnictva upraví osobitný ústavný zákon. Z toho by sa na prvý pohľad zdalo, že o novej organizácii súdnictva v rámci federatívneho štátu zatiaľ ešte netreba diskutovať, že k tejto otázke sa treba vyjadriť až neskoršie. Nie je to však celkom tak. Sústava súdnictva je jednou z najdôležitejších otázok v usporiadaní štátnych orgánov, pretože súdnictvo predstavuje popri zákonodarnej, vládnej a kontrolnej činnosti jednu z najvýznamnejších činností štátu.

Aj keď je súdnictvo nezávislé, existujú tu určité väzby so zákonodarným zborom a výkonnými orgánmi štátu a pokiaľ sa pri federácii pretvárajú doterajšie, prípadne vytvárajú nové zákonodarné a výkonné orgány, musí to mať nevyhnutne vplyv aj na celú sústavu súdnictva. Bolo by preto vhodné, keby ústavný zákon o československej federácii aspoň v základných črtách riešil aj otázky novej sústavy súdnictva vo federálnom štáte. Federalizácia štátu bez vyriešenia tejto základnej otázky by nebola dosť dôsledná.

Doterajšia sústava súdnictva zodpovedá štruktúre unitárneho štátu a najvyšším súdnym orgánom je jednotný Najvyšší súd ČSSR. Po pretvorení štátu na federatívnu republiku s dvoma členskými štátmi vznikne požiadavka vytvoriť dva národné najvyššie súdy a problém, či bude treba okrem toho zriadiť aj federálny najvyšší súd. Pokiaľ ide o samotnú otázku vytvorenia národných najvyšších súdov, sú mienky odborníkov ako na Slovensku, tak aj v Čechách jednotné v tom, že tieto súdy treba vytvoriť. Názory sa však už rozchádzajú v otázke potreby zriadenia federálneho najvyššieho súdu. Ide o problémy pomerne zložité, pretože sa dotýkajú nielen otázok suverenity členských štátov a suverenity federácie, ale aj otázok počtu inštancií a odvolacieho systému v jednotlivých súdnych procesoch a napokon aj rôznych druhov súdov.

Kompetencia budúcej federácie je vymedzená taxatívne. Vo všetkých ostatných otázkach je daná kompetencia členských, t. j. národných štátov. Túto myšlienku treba nevyhnutne aplikovať aj na novú sústavu súdnictva. Ak má národná republika suverenitu, je nemysliteľné, aby nemala popri zákonodarných a výkonných orgánoch aj najvyšší orgán súdny. To platí v plnom rozsahu pre všeobecné súdnictvo, ktoré vykonáva právomoc vo veciach občianskoprávnych a trestných. **Aj keď sa pri federatívnom usporiadaní republiky ráta s tým, že aj občiansky zákonník, občiansky súdny poriadok, trestný zákon a trestný poriadok patrí do právomoci federálneho zhromaždenia, nevyplýva ešte z tejto spoločnej úpravy v rovine zákonodarnej činnosti dôsledok, že aj rozhodovacia činnosť v týchto oblastiach patrí do kompetencie federálnych orgánov.** Iná je situácia pokiaľ ide o vojenské súdnictvo. Keďže národná obrana patrí do výlučne federálnej kompetencie, bolo by zase nemysliteľné, aby sa vojenské súdnictvo neorga-

nizovalo na báze federácie a že by tam neexistoval najvyšší federálny vojenský súd. V oblasti správneho súdnictva, zavedenie ktorého nastolil Akčný program KSČS, je situácia o toľko zložitejšia, že tu bude potrebný najvyšší súd ako na úrovni národných orgánov, tak aj na úrovni federácie. No napriek tomu, že tu bude popri národných správnych súdoch aj federálny najvyšší súd, nevyplýva z toho ešte dôsledok inštančnej podriadenosti. Každý z týchto súdov bude mať totiž iný okruh pôsobnosti. **Kým do kompetencie federálneho správneho súdu bude patriť preskúmavať nezákonné rozhodnutia federálnych správnych orgánov, národné správne súdy budú preskúmavať nezákonné rozhodnutia národných správnych orgánov.**

V oblasti všeobecného súdnictva je teda nesporné, že sa zriadia národné najvyššie súdy. Ak by sa aj v oblasti všeobecného súdnictva vytvoril federálny najvyšší súd, musel by byť vzhľadom na sústavu týchto súdov nevyhnutne aj inštančne nadriadený národným najvyšším súdom. **Tým by však národné najvyššie súdy stratili povahu najvyšších súdov a stali by sa prakticky iba súdmi odvolacej inštancie. To by malo za následok vytvorenie ďalšej súdnej inštancie a pretvorenie doterajšieho dvojinštančného systému, ktorý sa celkom osvedčil ako v občianskoprávnom, tak aj trestnom konaní, na trojinštančný postup.** Ten je veľmi nákladný a zdĺhavý a treba ho preto odmietnuť. Teda z hľadiska inštančného postupu nie je potrebné vytvoriť aj federálny najvyšší súd, ak kompetencia doterajšieho jednotného najvyššieho súdu prejde na národné najvyššie súdy.

Vytvorenie federálneho najvyššieho súdu v oblasti všeobecného súdnictva sa zdôvodňuje aj potrebou jednotnosti judikovania v celej republike. Domnievam sa, že toto hľadisko môžu vo federácii zabezpečiť aj národné najvyššie súdy a ak to bude potrebné, môžu sa dohodnúť na spoločných zasadnutiach jednotlivých kategórií, prípadne aj na spoločných stanoviskách.

Ako je známe, najvyšší súd pôsobí podľa dnešnej úpravy aj mimo rámca inštančného postupu — pri riešení rôznych vzťahov medzi podriadenými súdmi, najmä pokiaľ ide o delegáciu z jedného súdu na druhý, o kompetenčné konflikty medzi súdmi, o vzájomnú pomoc a pod. Domnievam sa, že všetky tieto otázky by sa vhodnou zákonnou úpravou dali riešiť tak, aby o nich podľa určitých zásad rozhodovali v konečnej inštancii jednotlivé národné najvyššie súdy. **Nový zákon o organizácii súdnictva by mohol upraviť aj otázku záväznosti súdnych rozhodnutí súdov jednej republiky na území druhej republiky, podmienky poskytovania vzájomnej právnej moci medzi súdmi a pod.**

Čo sa týka postupu konania na základe sťažnosti pre porušenie zákona, podanej predsedom najvyššieho súdu alebo generálnym prokurátorom, nenastali by žiadne problémy, ak by o týchto sťažnostiach, ktoré doteraz riešil Najvyšší súd ČSSR, rozhodoval v budúcnosti príslušný národný najvyšší súd.

Ak sa postavíme na stanovisko, že v oblasti všeobecného súdnictva vystačíme s národnými najvyššími súdmi a federálny najvyšší súd nie je potrebný, musíme nevyhnutne dôjsť aj k záveru, že v rezorte spravodlivosti stačí zriadiť národné ministerstvo. Federálne ministerstvo spravodlivosti sa navrhuje zriadiť iba dočasne, do vykonania novej organizácie súdnictva. Domnievam sa, že ani dočasné federálne ministerstvo spravodlivosti nie je potrebné, pretože jeho pôsobnosť možno okamžite preniesť na národné ministerstvá spravodlivosti, prípadne čiastočne aj na teraz ešte existujúci jednotný najvyšší súd.

Prof. dr. KAROL PLANK, CSc.

PRAVDA, 12. októbra 1968, str. 4.

PRÁCA, 11. októbra 1968, str. 1.

7/309/XI

ROZHNEVANÍ PRIATELIA

Po dlhé roky sme udržovali dôverné osobné priateľstvá. Pravidelne sme sa stretávali a navzájom sa navštevovali. Spájali nás spoločné záujmy profesionálne i odborárske a prirodzene aj politické názory a presvedčenie. Občas sme si navzájom vypomáhali novinárskymi správami a príspevkami. Každoročne sme hostili redaktorov bratských odborárskych denníkov zo susedných socialistických krajín a naši zase cestovali na výmenu k nim. Žartovne sme dokonca založili medzinárodný zväz redaktorov odborovej tlače, ba funkcia predsedu tohto nejestvujúceho zväzu sa vyhradila dokonca Slovensku, lebo tu pôsobil služobne najstarší odborársky novinár.

Noc z 20. na 21. augusta tieto zväzky roztrhala. Kontakty sa prerušili. Po tomto dni sa nikto neozval z odborárskych redakcií susedných krajín, nikto netelefonoval. Aj my sme mlčali.

Len čítame odborárske denníky týchto krajín a — medzi priateľmi a kolegami by mala byť otvorenosť — hneváme sa. Upodozrievanie, že sme chceli oslabiť alebo zradiť socializmus, pociťujeme ako urážku.

Nie je ani normálne, čo píšeme a uverejňujeme vo svojich novinách. Slovenská tlač bez poznámok cituje, čo o nás píšu zahraničné noviny, v rozličných obmenách založil rubriku „Informujeme — nekomentujeme". To je nenormálne a nezdravé. Nešla naša autocenzúra príďaleko? Treba nanovo vyvolať u čitateľov dojem, že nám dali zámok na ústa, že niekto má záujem zabrániť slušnému súdružskému dialógu alebo aj fundovanej vecnej polemike? Nijaké medzinárodné dohody, nijaké protokoly, pokiaľ vieme, nič takého nežiadajú.

Mohli vzniknúť spory o správnosti toho alebo iného nášho kroku. Ale nikdy nemohli vzniknúť pochybnosti o vernosti pojanuárového vedenia našej strany, československých odborov a československého ľudu socializmu i socialistickému spoločenstvu. Opravdivé priateľstvo a spojenectvo sa môže, samozrejme, vybudovať len na základe rovnosti a rovnoprávnosti a vzájomnej úcty aj k názorom a stanoviskám druhého.

Zlú službu myšlienke priateľstva robia — podľa nášho názoru — napríklad naši kolegovia, hoci v maďarskej Népszave, keď uverejňujú pozbierané citáty z československej tlače, ktoré súhrnne majú svedčiť, ako sa zneužívala sloboda tlače a ako na jej stĺpce prenikli aj antisocialistické hlasy i zámery, — bez celkového pohľadu na československý vývoj i celú československú tlač tohto obdobia. Chápeme, že pri posudzovaní nášho vývoja nemôžu tu prekonať vlastný šok z roku 1956 a že sa aj na súčasnú históriu v Československu nevyhnutne musia pozerať cez túto svoju historickú skúsenosť, hoci tu aj pri istej analógii sú samozrejme diametrálne rozdiely. Vieme, že rozbor tohto obdobia treba a možno urobiť len na úrovni, s porozumením a pochopením všetkých súvislostí.

Rozbor na úrovni, s porozumením a pochopením všetkých súvislostí si môžeme urobiť len sami; naši politici, novinári a publicisti.

Aj rozhnevaní susedia zostávajú susedmi, musia žiť popri sebe, tým viac, že chcú žiť v dorozumení a priateľstve. K domácej normalizácii patrí aj úloha normalizovať vzťahy k susedným socialistickým krajinám a obnoviť tradičné kontakty. Obe strany by mali mať porozumenie a ísť v tomto smere partnerovi v ústrety. Naši susedia korektnosťou a fundovanosťou v polemike a kritike a my sami tiež prekonávaním citových vzrušení a vlastným seriózným pohľadom na uplynulé mesiace.

LADISLAV ZAJAC

ĽUD, 9. októbra 1968, str. 1. a 2.

Na slovíčko...

Nikto sa nerodí zlým ● Pomôže prísnejší zákon

O výchove mladých ľudí, o ich morálnych vlastnostiach a pod. sa už veľa popísalo. Akí sú naši mladí ľudia, mohli sme sa presvedčiť aj v tohtoročných ťažkých chvíľach. Podstatná časť sa zachovala rozvážne a múdro. Pravda, medzi pšenicou vždy sa nájde aj kúkoľ.

Počúval som pred časom v Čs. rozhlase v Bratislave rozhovor, ktorý sa vysielal v relácii „Pozor, zákruta", ako šiesti mladí ľudia odcudzili v Bratislave dve osobné autá. Jedno z nich havarovalo a jeho „šofér" bol na mieste mŕtvy a ďalší spolupáchatelia ranení. Bezpečnostné orgány zisťujú, že tieto trestné činy neklesajú, ale práve naopak, neustále pribúdajú. Na základe toho na pero sa mi tlačí otázka — prečo?

Som presvedčený, že ani jeden človek sa nenarodí so zlými vlastnosťami. Je síce pravdou, že niečo človek zdedí, ale myslím si, že hlavné formovanie osobnosti človeka spočíva v jeho výchove. Je nesporné, že v tomto smere základné a zdravé jadro vštepujú svojmu potomkovi rodičia, neskôr zasa škola a kamaráti, potom spolupracovníci na pracoviskách a ako celok i spoločnosť. Skúsenosti nás poučujú, že niekedy aj dobre vychovaný chlapec, či dievča sa časom zmenia. Často v dôsledku zlých kamarátstiev, ale neraz príčinou toho býva aj zlý vzťah učiteľa k žiakovi, u učňov zasa zlé príklady niektorých spolupracovníkov a najmä ich súkromný život.

A čudujte sa, alebo nie, neraz im k tomu dopomáhajú aj naše nie celkom „dotiahnuté" zákony. Napríklad pri odcudzení auta zákon tento čin neposudzuje ako krádež, ale iba ako nezákonné privlastnenie si cudzieho majetku na určitý čas (voľne preložená formulácia zákona). Nuž a na základe toho najvyšší trest sa môže predpísať vo výške 1 roka nepodmienečne (u mladistvých pol roka, alebo v niektorých prípadoch nič). Je to čudná logika. Človek, ktorý si chce kúpiť auto, musí si odtrhať od úst niekoľko rokov, aby si naň ušetril. No a tu zrazu príde ten druhý, odcudzí mu ho a vo väčšine prípadov značne poškodí. Popritom po roku odpočinku v „chládku" delikvent toto poväčšine zopakuje.

Podľa môjho názoru takýto previnilci by mali za svoje priestupky pykať dotiaľ, pokým z vlastného vrecka nezaplatia všetky škody. Ak na to nemajú, mali by ich vo výchovno-nápravných strediskách prinútiť k práci a tento ich zárobok odovzdávať štátu ako splátky za škody, ktoré svojím činom spôsobili. No a pokiaľ ide o mladistvých, v takýchto prípadoch by mali trest pocítiť aj samotní rodičia, prípadne tí, ktorí mladistvých k tomuto činu zviedli.

P. RADOŠINSKÝ

LUD, 9. októbra 1968, str. 3.

9/309/XI

FEDERÁCIA PRED CIEĽOM?

Ani federáciou sa kapitola neuzavrie • Problémy desaťročí nedajú sa zo dňa na deň vyriešiť • Rovnoprávnosť, suverenita, ale aj pevná jednota

Rok šesťdesiaty ôsmy je naozaj neobyčajne bohatý na historické udalosti a medzníky v živote krajiny. Posledné týždne a dni sa pozornosť našej verejnosti sústreďuje na skutočnosť, že hnutie za federatívne usporiadanie spolužitia českého a slovenského národa, ktoré sa po januári stalo jednou z hlavných línií vývoja republiky, nezadržateľne smeruje k cieľovej páske.

Ak hovoríme, že nezadržateľne, rozhodne ešte nemôžeme tvrdiť, že je to cesta ľahká, jednoduchá, bez problémov. Vrátili by sme sa tak ku slovníku minulých rokov, keď sa všetky, i tie najzložitejšie problémy, riešili (aspoň na papieri) hravo, s dojatým, žiaľ, doslovne románovým vzájomným porozumením, zhodou názorov a rýdzou jednotou (tak isto na papieri) myslenia. Dnes nemožno — a ani to nik z nás nechce — zatajovať, že ani v terajšej finálnej fáze, keď stojíme tesne na prahu konečného uzákonenia ústavného zákona o čs. federácii nie sú mienky oboch partnerov na jeho formu a budúcu realizáciu vo všetkých bodoch naprosto zhodné, že faktický do posledného momentu pred predložením návrhu zákona Predsedníctvu NZ ostali v ňom miesta, ktoré boli v nekonečných búrlivých diskusiách oboch zúčastnených strán predmetom nemalých sporov medzi zástupcami oboch národnostných celkov. Možno však tvrdiť, že v jednom sa obaja partneri takmer jednoznačne zhodli, a to v objektívnom sledovaní spoločného cieľa — federatívnom usporiadaní spolužitia našich dvoch národov, ktoré je práve v dnešných neľahkých podmienkach života republiky najspoľahlivejšou zárukou jej budúcej pevnej existencie a rovnomerného, spravodlivo koordinovaného vývoja životnej úrovne oboch jej národnostných celkov. Že cesta k tomuto spoločnému cieľu je zložitá a plná trecích plôch — tomu sa nemožno čudovať a nemožno to ani jednej, či druhej strane zazlievať. Totiž, aj keď sa v posledných mesiacoch prejavila naozaj úprimná snaha po vzájomnom, hlbokom a zodpovednom poznávaní životnej problematiky a úskalí oboch národov, nedajú sa zasa v pomerne krátkom časovom rozpätí razom odstrániť všetky predsudky, výhrady a tendencie, tradované po celé generácie.

„Hnutie za federáciu," pripomenul prof. dr. Karol Rebro, pracovník Ústavu štátu a práva pri SAV na celoslovenskom seminári Socialistickej akadémie, „nie je hnutím posledných dní, ale zápas o uznanie Slovenska ako samobytného, rovnoprávneho národa, o jeho štátoprávne vyjadrenie, tiahne sa našimi dejinami už dlhé desaťročia. S tendenciami Slovákov nájsť cestu a spôsob k spolužitiu s Čechmi stretávame sa v roku 1848, v druhej polovici minulého storočia a nakoniec pri skončení prvej svetovej vojny. Domáhali sme sa toho my, usilovali o to i naši krajania v cudzine. Avšak uznanie Slovákov ako rovnoprávneho národa nenašlo ani vtedy patričné vyjadrenie — to sa dostalo na program až dnes..."

Treba pripomenúť, že i v českých dejinách nájdeme snahu domôcť sa spoločného spolužitia so Slovákmi. Rok 1918 bol vyjadrením túžob oboch národov. Žiaľ, pri realizácii tejto myšlienky sa čoskoro prejavili citeľne rozdielne tendencie. Pokiaľ prvoradým cieľom Slovákov bolo dosiahnutie absolútnej rovnoprávnosti, značná časť vedúcich českých kruhov usilovala sa využiť situáciu zo stránky mocenskej a hospodárskej, čo pravda, rozvíjaniu a prehlbovaniu vzájomných bratských a priateľských vzťahov oboch národov nijako neprospelo.

Dnes, v podstatne iných spoločenských podmienkach a po nespočetných neblahých poučeniach z minulosti sú perspektívy do budúcnosti celkom iné. Teraz už ide iba o to, akú formu štátoprávneho vyjadrenia rovnoprávnosti nájsť, aby rovnako vyhovovala záujmom a nárokom oboch národov federatívnej republiky.

Federácia znamená, že sa dva alebo viaceré štáty združia, aby vytvorili vyšší federálny štát, na ktorého správe by sa rovnako podieľali. Účastnícke štáty sú suverénne, pravda, časť ich suverenity prechádza

v prospech spoločného federálneho štátu. Možno teda hovoriť o dvoch suverenitách — o suverenite federálnej a suverenite národnej. Východiskovým bodom je národný štát a jeho naprosiá rovnoprávnosť v spoločenstve národov a štátu. Popritom však musí časť svojej suverenity, časť svojich kompetencií, ako sme už hovorili, zveriť spoločnému federálnemu štátu. A tu sme pri koreni všetkých tých búrlivých diskusií a vášnivých polemík. Čo zveriť? Čo má patriť výlučne národným štátom a čo do kompetencie federálneho štátu? Vzniká tu celý rad momentov racionálnych aj iracionálnych, ktoré si každý musí sám určiť. Ťažko stanoviť presné, nemenné kritériá a ozývajú sa skeptické hlasy, že sa tieto kritériá nebudú dať jednoznačne vymedziť ani v budúcnosti.

Tak ako to teda bude? Vychádzajme zo základného princípu, že federáciu tvoria národy a ich národné štáty. Federálne bude iba to, čo sa na federáciu prenesie — ostatné bude národné. Inými slovami mohlo by sa povedať aj tak, že to a to bude národné, ostatné federálne. A neslobodno zabudnúť, že okrem výlučných kompetencií sú i kompetencie, ktoré sa sčasti ponechávajú národným štátom a sčasti federálnemu štátu. V kocke teda možno zhrnúť, že pôjde o kompetencie výlučné, spoločné a spoločné národné.

Vyzerá to na pohľad dosť jednoduchá schéma. Avšak federálny štát mal by predstavovať vôľu členských štátov paritne — jedine tak by sa spoľahlivo vyjadrila rovnoprávnosť. A tu sme sa dostali k bodu, pri ktorom diskusie oboch partnerov viazli, pretože česká strana sa s dôsledným uplatňovaním paritného zastúpenia jednoznačne nestotožňovala, uplatňujúc skôr aspekt všedemokratický pred národným. S tým úzko súvisí i otázka, či zaviesť parlamentný systém jedno, či dvojkomorový. Ľahko pochopiť, prečo sa Slováci zásadne bránia systému jednokomorovému a zároveň teda majorizácii, a prečo česká strana naopak nástojí na systéme jednokomorovom. Veď každá zo zúčastnených strán sa okrem spoločného cieľa usiluje viac-menej i o svoje vlastné výhody. Ale keď už raz sa uznáva ako vedúci a ústredný motív súčasného hnutia rovnoprávnosť oboch národných štátov, treba ju v záujme budúcej priaznivej atmosféry pre spolužitie oboch národov dôsledne rešpektovať — aj keď to snáď miestami bude znamenať pre tú, či onú stranu stratu určitých výhod, ktoré by však v budúcnosti mohli znamenať citeľná a možno i veľmi kritická narušenie priaznivého vývoja priateľských vzťahov oboch národov a vyvolať zvrat, ktorého následky by sa už ťažko napravali.

Ako sme už vyššie spomínali, tým, že ústavný zákon o čs. federácii nadobudne platnosť, ešte nebude problematika zďaleka uzavretá a kritériá jednoznačne určené. Zákon je totiž jedna a jeho realizácia druhá vec. Najväčšou zárukou je však vedomie, že federácia nie je iba otázkou bratstva a priateľstva dvoch našich národov. Ich rovnoprávne, ale pritom nemenné spoločné nažívanie je zároveň aj ich životnou, existenčnou otázkou. V jednote a súdržnosti je ich sila — a na to už nikdy neslobodno zabudnúť.

EVA KOLLÁROVÁ

LUD, 9. októbra 1968, str. 3.

SMENA, 10. októbra 1968, str. 1. a 5. 11/309/XI

Stanovisko Predsedníctva KV ČSZM v Košiciach k budúcemu usporiadaniu mládežníckej organizácie

JEDNOTU TROCH SKUPÍN

Predsedníctvo Východoslovenského KV ČSZM poslalo nám vyjadrenie k prebiehajúcej diskusii o budúcom usporiadaní mládežníckej organizácie na Slovensku:

Januárové plénum ÚV KSČS otvorilo novú etapu výstavby našej spoločnosti. Táto skutočnosť významnou mierou ovplyvnila celé politické, spoločenské i hospodárske dianie v našej socialistickej spoločnosti. Obrodný proces, začatý KSČS ako vedúcou silou, má hlboký dopad i na mládežnícke hnutie a samotný Československý zväz mládeže.

Februárové plénum ÚV ČSZM a marcové plénum SÚV ČSZM sa už konkrétne vyjadrili k obrode mládežníckeho hnutia a bez hlbšej analýzy vtedajšieho stavu ČSZM jeho programu a obsahu práce štruktúry a prijatých záverov piatym slovenským zjazdom ČSZM označili vtedajší stav ako krízový. Zároveň s týmto vyjadrením bol predložený plán SÚV ČSZM, ako tento tzv. krízový stav zväzu mládeže riešiť. Tento návrh, stavaný na báze sociálnych, záujmových a národnostných zvazov rozvíril hladinu a svojou tendenčnostou vyvolal rôzne reakcie a návrhy, ako riešiť organizačnú výstavbu budúceho Zväzu mládeže na Slovensku, menej však venoval pozornosť obsahovému zameraniu mládežníckeho hnutia a v tejto etape sa mládeži nedalo reálne východisko.

Predsedníctvo Východoslovenského KV ČSZM a jeho plénum so závermi pléna SÚV ČSZM sa nestotožnilo a na svojom zasadnutí pléna dňa 9. apríla 1968 prijalo stanovisko, v ktorom označilo snahy o riešenie hnutia mládeže za politicky chybné a škodlivé. Prijali záver na vytvorenie jednotnej, avšak nie monopolnej organizácie mládeže, s diferencovaným prístupom k riešeniu potrieb a záujmov rôznych sociálnych skupín a záujmových skupín mládeže.

Za celé obdobie od marca dodnes SÚV ČSZM so svojimi radami tendenčne prebojúvali len alternatívu za samostatné zväzy aj napriek tomu, že drvivá väčšina okresných organizácií ČSZM sa v priebehu diskusie vyjadrovala proti tejto alternatíve. Stanoviská okresných organizácií na Slovensku vychádzali pritom zo stanovísk základných kolektívov. Ďalšia diskusia o organizačnom usporiadaní zväzu na Slovensku vychádzala z rôznych programov a návrhov jednotlivých rád SÚV ČSZM, ktoré sa zasielali priamo základným kolektívom a zameriavali sa na vytváranie jednotlivých zväzov.

I v našom kraji tento zásah rád SÚV ČSZM diskusiu poznamenal a boli rôzne názory na riešenie situácie. V celej diskusii organizácií i orgánov zväzu sa ukázalo, že prevažná väčšina týchto sa vyjadrila za jednotný zväz mládeže Slovenska troch sociálnych skupín (študujúcej, robotníckej, poľnohospodárskej), s prísnym diferencovaním činnosti týchto skupín. Diskusia teda potvrdila správnosť záverov Predsedníctva a pléna Východoslovenského KV ČSZM z apríla t. r. s čím sa Predsedníctvo KV ČSZM naďalej stotožňuje. Z trinástich okresných organizácií ČSZM dvanásť sa opätovne hlási k udržaniu jednoty troch sociálnych skupín. Predsedníctvo KV ČSZM vyjadrilo názor, že v rámci jednoty troch sociálnych skupín mládeže nájdu svoje miesto aj príslušníci ukrajinskej a maďarskej mládeže, pretože ich životné ciele a záujmy sú totožné s cieľmi a záujmami slovenskej mládeže. Vzhľadom na riešenie ich špecifických národných záujmov a potrieb si myslíme, aby pri okresných orgánoch mládeže, tam, kde je to žiaduce, vytvorili sa rady maďarskej, resp. ukrajinskej mládeže. Skúsenosti z práce maďarskej mládeže v okrese Trebišov to potvrdzujú.

Prijatím stanoviska za vytvorenie jednotnej organizácie troch sociálnych skupín, Predsedníctvo Východoslovenského KV ČSZM chce povedať, že nám ide o vytvorenie kvalitatívne novej organizácie s prísnou diferenciáciou, schopnou a pripravenou riešiť politické, sociálne a pracovné, osobné a skupinové záujmy členov. Nazdávame sa, že rozdelením hnutia na jednotlivé zväzy, a tým rozdelenia aj ich sféry vplyvu, by sa neriešili v plnej šírke tieto ich záujmy. Zdôvodňujeme to najmä tým, že takmer tri štvrtiny mladých ľudí nám dochádza z miesta bydliska do závodov, škôl a inštitúcií, čím nutne vystupuje do popredia otázka riešenia ich problémov nielen na pracovisku a v škole ale tam, kde trávi väčšinu svojho času. Z toho hľadiska treba vidieť aj obmedzenosť práv člena ako slobodného človeka, ak by musel byť organizovaný len v jednej z organizácií, podľa návrhu na vytvorenie jednotlivých zväzov. Zastávame názor, že nikdy nebol problém v tom, či spoločenské a kultúrne hodnoty vytvárajú popri sebe spolu robotníci, roľníci, inteligencia, študenti, učni alebo mladé predavačky, ale skôr v tom, ako ich nápady a potreby riešiť a uspokojiť. Študent alebo robotník dochádzajúci denno-denne z dediny za prácou alebo štúdiom musí riešiť tak otázky života a práce v škole, či v závode, ale ešte viac svoje kultúrno-spoločenské záujmy v mieste svojho bydliska.

Z celkového hľadiska Predsedníctvo Východoslovenského KV ČSZM si predstavuje organizačné usporiadanie mládežníckeho hnutia tak, aby Zväz mládeže Slovenska s uvedenou špecifikáciou troch sociálnych skupín bol jedným z federatívnych členov popri pionierskej a vysokoškolskej organizácii. Vo svojom programe si nekladieme za cieľ byť monopolným a jediným reprezentantom mládeže. S ostatnými organizáciami chceme spolupracovať a vzájomne uspokojovať záujmy a potreby mládeže.

K jednotnému vystupovaniu našej mládeže v celom tomto období značne prispelo, že v októbri m. r. orgány strany a mládeže prijali program práce medzi mládežou.

Pomohol k upevneniu vzťahov medzi mládežou a ostatnými organizáciami Národného frontu a k zvýšeniu autority mládežníckej organizácie, pri obhajovaní záujmov mládeže. Došlo k bližším kontaktom medzi mládežníckymi stranickými a štátnymi orgánmi. Predsedníctvo Východoslovenského KV ČSZM vyslovuje presvedčenie, že pripravovaný programový dokument „Za ďalší rozvoj mládežníckeho hnutia vo Východoslovenskom kraji", ktorý majú v orgánoch v najbližších dňoch prijať, bude veľkou morálnou podporou pre ďalšie upevňovanie jednoty a vlasteneckej činnosti mládeže v našom kraji.

Predsedníctvo Východoslovenského KV ČSZM
V Košiciach dňa 8. októbra 1968

SMENA, 12. októbra 1968, str. 5. 12/309/XI

Čo môže Slovensko očakávať vo federácii

Štátoprávne usporiadanie vzťahov Čechov a Slovákov patrí k najväčším obdobiam vo vývine slovenského národa. Na prvý pohľad vzniká zdanie, že federácia je plodom pojanuárovej politiky. Z hľadiska jej realizácie je to fakt. No samotná myšlienka federatívneho usporiadania vzťahov našich národov je práve taká stará ako samotná myšlienka vytvorenia Československej republiky.

Následkom celých päť desaťročí prehliadania, ab aj tvrdého potierania politických, štátoprávnych a tým aj ekonomických a kultúrnych záujmov Slovenska, prechádzala naša krajina kľukatou hrou osudov. Vo všetkých smeroch bola ustavične podsekávaná a umelo brzdená vo svojom raste a rozvoji.

Pozrieť pravde rovno do očí

Umlčovanie myšlienky rovnoprávneho usporiadania spôsobilo hlboké deformácie vo vývine Slovenska. Navyše fakt, že myšlienky tohto charakteru vôbec nekomunikovali vo verejnosti, zostal v tomto smere nepripravený. Dokonca mnohí jeho ináč progresívni myslitelia, kultúrni a politickí predstavitelia neboli v stave ani po januári dlho prijať myšlienku federácie. Nech to znie akokoľvek paradoxne, ale museli prísť tragické augustové udalosti, aby Slováci presvedčili slovom i skutkom, že to so socialistickou Československou republikou, jej jednotou, myslia vážne.

Uvedené slová sú konštatovaním, faktom, uvádzame to ako dôsledok politiky, ktorá po 60. rokoch nenachádzala dosť síl, múdrosti a odvahy pozrieť sa pravde do očí. Až obdobie veľkého myšlienkového a politického zápasu pojanuárovej politiky premenilo veľkú myšlienku v múdry a odvážny politický čin, vskutku historického významu.

Cesta k vyššej syntéze

Pravda, sme ďaleko od ilúzií od predstáv idylických vzťahov. Rozvoj ekonomiky, kultúry, techniky prináša so sebou vznik a rozvoj protikladných tendencií, ktoré má môže a musí riešiť politika. Spôsob federatívneho usporiadania, tak pri konštrukcii ústavného zákona ako aj pri formovaní inštitúcií a vôbec pri konštrukcii fungovania ekonomického a politického systému (aj iných systémov), počíta s možnými protikladmi a predvída širokú škálu foriem, metód i systémových záruk na prekonávanie tak, že rešpektujúc národné záujmy oboch častí republiky, speje vývin k vyššej syntéze, k integrovaniu národných snažení.

Federatívne usporiadanie je od začiatku prípravy tvorivý proces, vychádzajúci z veľkých myšlienok marxizmu-leninizmu, z poznávania a poznania skúseností mnohých federácií vo svete, no predovšetkým zo snahy po hlbokom poznaní socialistických podmienok našej krajiny, jej ekonomiky, kultúry, politiky, práva a iných sociálnych oblastí života. A práve preto jej úspešné fungovanie zostane tvorivým procesom tak v zmysle obsahu, ako aj metód a spôsobov práce všetkých politických, štátnych, hospodárskych, kultúrnych a sociálnych organizácií.

Takýto prístup k federatívnemu usporiadaniu poskytuje možnosť odvíjať nové pohybové sily našej socialistickej sústavy ovládať vedu, kultúru i techniku, tak vo výrobe, ako vôbec v spoločenskom živote. Vytvárať a rozvíjať civilizačné i kultúrne podmienky socialistickej bázy, na ktorej pevne zakotvila a rastie.

Najperspektívnejšia vec

Pre Slovensko znamená federácia otvorenie priestoru pre rast, rozvoj všetkých národných síl. Pre najbližšie mesiace a roky znamená rapídny nápor na náročnosť všade, na každom pracovisku, na každom politickom, štátnom, hospodárskom či kultúrnom poste, vzostup vedomia zodpovednosti za vlastný vývin, za rozhodovanie veľkých i malých, perspektívnych i bežných otázok spoločenského vývinu. Uvedené platí v znásobenej miere pre mladú generáciu.

Ak sa federatívnym usporiadaním završuje dvanapolstoročné snaženie o samostatný vývin a o štátnosť (sama myšlienka federácie má polstoročnú históriu), potom štátoprávne usporiadanie nie je bežným opatrením. Jeho plody nie sú okamžikové. Môžu prísť až z činorodej práce a preto federácia je zároveň najperspektívnejšia vec. Je históriou" ex ante, svetom ktorý bude mladá generácia formovať podľa poznania svojho veku.

Boli a možno aj sú ešte obavy, či Slovensko nejako na federatívne usporiadanie nedoplatí. Na získanie štátnosti, na samostatný národný vývin ešte nijaká krajina nedoplatila. Navyše my dnes prehlbujeme integráciu a syntézu s národom českým a tak aj československá štátnosť dostáva hlbší zmysel.

Doc. Ing. Ján Ferianc, DrSc.

SMENA, 9. októbra 1968, str. 5.

AKO S DRUŽSTEVNÍCTVOM?

Augustové udalosti vážne ohrozili plány 3,5 milióna družstevníkov na prestavbu podľa symetrického modelu. Ako je známe, mali sa do konca roku zísť celoštátne zjazdy jednotlivých zväzov, t. j. spotrebných, výrobných a bytových družstiev, aby vytvorili samostatné národné organizácie. Vstup cudzích vojsk do ČSSR zmenil však aj pracovný plán Národného zhromaždenia a tak oddialil i prerokovanie nového družstevného zákona, na ktorého novele sa už usilovne v družstvách pracovalo od januára. Zákon má družstvám zaručovať nezávislé postavenie, aké im v našej ekonomike právom náleží a má im viacej uvoľniť ruky pre zahraničný obchod a finančníctvo, aby sa mohli zapojiť do svetovej družstevnej kooperácie.

Predsedovia doterajších celoštátnych zväzov, vrátane funkcionárov slovenských výborov, v týchto dňoch na schôdzke u predsedu ÚRD v Prahe zvážili celú situáciu a rozhodli sa navrhnúť družstevným orgánom, aby zjazdy v dohodnutých termínoch nezvolali, pretože by nesplnili dôsledne svoje poslanie — prerokovať m. i. existenčné otázky. To však neznamená, že by družstvá od vytvorenia národných organizácií chceli ustúpiť. Cesta k nim sa trocha skomplikovala, ale aj tak sa našlo prijateľné riešenie, aby sa neporušili platné družstevné stanovy. Slovenské družstvá sa mali z doterajšieho celoštátneho Zväzu spotrebných družstiev a Zväzu výrobných družstiev do konca roka zísť na slovenskom zjazde k ustanoveniu národných organizácií. Je logické, že tento postup podlieha schváleniu samotných členov a preto sa v najbližších dňoch bude na členských schôdzkach prerokovávať.

Pokiaľ ide o termíny, zjazd spotrebných družstiev sa má konať 27. a 28. novembra, výrobných družstiev v decembri a bytových na prelome novembra a decembra. K vytvoreniu národných zväzov by sa družstvá z Čiech a Moravy zišli v prvom štvrťroku budúceho roku s výnimkou bytových. Na budúci rok by sa konal tiež zjazd Ústrednej rady družstiev, na ktorom sa má prerokovať osud a zameranie vrcholnej družstevnej organizácie. Je logické, že taký orgán jestvovať musí, keď už pre nič iné, tak pre jednotnú družstevnú politiku vo vláde a v zahraničí. Členmi Ústrednej rady družstiev by sa stali zrejme všetky existujúce družstevné organizácie; i keď ani to by nemuselo byť podľa nášho družstevného zákona podmienkou.

Než prišlo k tejto dohode, prevládli v družstevných kruhoch veľké obavy z toho, aby špecifické a lokálne záujmy jednotlivých zväzov, regionálnych zoskupení či samotných družstiev neohrozili jednotu. Dovtedy neústupne trvali na svojej požiadavke i bytové družstvá z Moravy a zo Slezska, aby mohli vytvoriť vlastný bytový zväz, ktorý by sa stal popri českom a slovenskom v republike už tretím. Okrem toho, že na taký požiadavku by nikdy nepristúpili slovenskí družstevníci, pretože by ich z mnohých dôvodov v praxi pramo hmotne i inak poškodzoval, znemožnilo by sa rokovanie s vládou i parlamentom o ďalšom zvýhodnení a o zlepšení podmienok pre bytové družstevníctvo. Na to, aby bolo úspešné, treba vyvinúť tlak, ku ktorému je nevyhnutná jednota. Ťažkosti by určite vznikli aj s rozdeľovaním subvencií a štátnych dotácií, s prideľovaním štátnych kapacít a údržby, išlo by aj o peniaze a je teda jasné, že by bolo iba otázkou dní, keby došlo k hlbokému rozporu jednotného družstevného hnutia a k strate výhod získavaných po celé roky. Nakoniec zvíťazil zdravý rozum, aj keď v hodine dvanástej. Moravania a Slezania dostanú vlastné, regionálne úrady s istou právomocou, pritom však ostanú členmi budúceho českého zväzu.

Mraky, ktoré hrozili jednote družstevníctva, sa teda rozptýlili.

ROMAN KRAUSE

VEČERNÍK, 9. októbra 1968, str. 2.

13/309/XI

PLODNÁ SPOLUPRÁCA

KSSZ a Sovietsky zväz, ako zdôraznil v uzneseniach XXIII. zjazd Komunistickej strany ZSSR, venujú veľkú pozornosť rozvíjaniu a upevňovaniu všestranne vzájomne výhodnej ekonomickej a vedeckotechnickej spolupráci s bratskými krajinami. Jedným z príkladov plodnosti vzťahov, ktoré sa vytvorili medzi krajinami socialistického spoločenstva, sú skúsenosti z hospodárskej spolupráce ZSSR a Československa.

Sovietsky zväz pomáha Československu budovať jeden z najväčších podnikov hutníctva železa — Východoslovenský kombinát. Jeho valcovne pre valcovanie za tepla a za studena o celkovej ročnej kapacite 3,7 mil. ton výrobkov sú vybavené sovietskym zariadením.

Technickou pomocou ZSSR postavili veľké rafinérie nafty Slovnaft, závod na výrobu umelých vlákien v Humennom, veľkú cementáreň v Banskej Bystrici, úpravovňu olovených a zinkových rúd a iné podniky, ktorým pripadá veľmi znateľná úloha v československom hospodárstve. Značnú časť ich zariadení

VYROBILI SOVIETSKE ZÁVODY.

Pomocou ZSSR a Československa sú vybavené moderným signalizačným a centralizačným systémom najdôležitejšie úseky železnice. S účasťou ZSSR stavajú prvú atómovú elektráreň.

Veľký význam pre československé hospodárstvo majú nákupy sovietskych civilných lietadiel, silných traktorov, kombajnov a iných poľnohospodárskych strojov, počítačov, obrábacích strojov, prístrojov a iných výrobkov sovietskeho strojárenstva.

Pre rad odvetví sovietskeho hospodárstva majú zase nemalý význam dodávky

ČESKOSLOVENSKÝCH STROJOV.

Napríklad podľa obchodnej dohody na roky 1966—1970 nakúpi ZSSR v ČSSR veľké množstvo elektrických a motorových lokomotív, vyše 3800 kovoreznych strojov, vyše 150 000 ton zariadenia valcovní, vyše 80 komplexných zariadení pre chemické závody a rafinérie nafty a zariadení pre 400 rôznych druhov produkcie, ako je výroba dusíkatých hnojív, umelých vlákien atď. Vo veľkom rozsahu nakupuje ZSSR v Československu i tovar ľudovej spotreby.

So zreteľom na obmedzenia surovinových zdrojov Československa a ťažkosti s nákupom a platením surovín na kapitalistických trhoch, pomáha ZSSR v značnej miere kryť potrebu surovín pre čs. priemysel. Takéto dodávky za pevné ceny, vopred dohodnuté na dlhé obdobie, zabezpečujú československým podnikom priaznivé podmienky, aby mohli najlepšie využívať svoje možnosti.

Rozsah sovietskych

DODÁVOK SUROVÍN

a potravín Československu je veľmi značný. Takmer plne je nimi krytá československá potreba ropy, z viac než 80 percent potreba dovozu železnej rudy, 63 perc. potreba syntetického kaučuku, 42 perc. farebných kovov atď. Každoročný dovoz obilia zo ZSSR zodpovedá v priemere za posledné desaťročie dvom tretinám centralizovaného štátneho nákupu vnútri ČSSR.

V terajšej päťročnici Sovietsky zväz podľa dlhodobej obchodnej dohody na roky 1966—1970 značne zvyšuje dodávky tovaru pre Československo. Ráta sa napríklad s 50 miliónmi ton železnej rudy, 39 miliónmi ton ropy pre Československo i s rastom dodávok hnojív, síry, kaučuku, azbestu, buničiny, farebných kovov, prírodného plynu a množstvo iného tovaru. Pre zlacnenie prepravy hromadných nákladov postavili za spoluúčasti ZSSR širokokoľajnú železničnú trať od sovietsko-československých hraníc do Východoslovenského hutného kombinátu v Košiciach, položili plynovod Sovietsky zväz—Československo a zvyšujú kapacitu ropovodu Družba.

Sovietske dodávky ropy a prírodného plynu umožňujú Československu na pokrokových základniach premeniť palivovú a energetickú bilanciu, zmodernizovať a zintenzifikovať základné výrobné odvetvie, menovite chemický priemysel a hutníctvo. To všetko pomáha zvyšovať efektívnosť národného hospodárstva.

Veľmi výhodná pre Československo i Sovietsky zväz je

VEDECKO-TECHNICKÁ SPOLUPRÁCA.

Za 20 rokov dostal ZSSR od čs. organizácií vyše 180 projektov investičnej výstavby, asi 900 kompletov dokumentácie pre výrobu strojov a zariadení a vyše 550 popisov technologických postupov.

Sovietsky zväz za tento čas odovzdal Československu asi 300 projektov stavby podnikov, vyše 940 kompletov dokumentácie pre výrobu strojov a zariadení a asi 600 popisov technologických postupov.

V rokoch terajšej päťročnice spracujú sovietske a československé vedeckovýskumné a konštrukčné organizácie spoločne 300 rôznych tém.

ROĽNÍCKE NOVINY, 9. októbra 1968, str. 1. a 3.

14/309/X

Rozhovory o federácii

Čo si myslia občania o návrhu nového štátoprávneho usporiadania ČSSR

Napriek tomu, že dnešného československého občana trápi v týchto dňoch všeličo, čo nie je v jeho moci, predsa len tému dňa je toho času predovšetkým federalizácia našej republiky. Dvojnásobne to platí o Slovensku, ktoré vlastne prežíva svoju najväčšiu historickú šancu. Na otázku, ako hodnotia doterajšie návrhy na nové štátoprávne usporiadanie republiky, resp. čo im v ňom ešte chýba, nám v Topoľčianskom okrese odpovedali takto:

MVDr. Vojtech LISÁK, vedúci Okresného veterinárneho zariadenia:

MVDr. V. Lisák

„Forma, v akej sa nám návrh federácie predkladá, je pre nás Slovákov prijateľná. Len sa mi zdá, že niektoré ustanovenia o federálnych a národných orgánoch treba ešte spresniť. Konkretizovať sa žiada aj vymedzenie kompetencie jednotlivých orgánov. Skúsenosti nás poučili, že to všetko treba zakotviť ústavne. V minulosti sa živili a prehlbovali zbytočné rozpory medzi našimi dvoma bratskými národmi iba preto, že sa veci nezabezpečili ústavne, ale riešili sa iba dohovormi, od ktorých jedna — tá početnejšia — strana počas odskočila.

Za veľmi dôležité považujem, aby sa presne vymedzila ekonomická sféra pôsobnosti národných orgánov a záležitosti okolo zamedzenia majorizácie menšieho partnera väčším. Ako poľnohospodársky pracovník som toho názoru, že otázky poľnohospodárstva patria do kompetencie národného ministerstva. Na tých úsekoch, kde budú pôsobiť popri národných aj federálne (celoštátne) ministerstvá, treba už teraz jasne vymedziť, ktoré otázky patria do čej kompetencie, aby v budúcnosti neboli okolo toho zbytočné spory. Škoda, že to všetko nebolo už v návrhu, ktorý sme dostali na diskusiu, pretože mnohí ľudia hovoria, že zatiaľ sú ešte mnohé vážne otázky dosť nejasné a zahmlené. Ústavný zákon o federácii, schválený k 28. októbru t. r., by už mal v týchto veciach spraviť úplne jasno, aby harmóniu medzi našimi národmi nenarušali v budúcnosti nijaké zbytočné spory."

Jozef CHUTKA, predseda Komisie sociálneho zabezpečenia pri ONV a Karol KOREC, právnik Odboru sociálneho zabezpečenia ONV v Topoľčanoch:

„Návrh na federatívne usporiadanie republiky vrele vítame. Slovensko konečne dostáva to, čo malo vo viacerých zahraničných dohodách (clevelandskej, pittsburgskej) sľúbené už pred päťdesiatimi rokmi. Všeobecné presvedčenie ľudí, s ktorými sa každodenne stretáme, je také, že otázky mali byť takto riešené už dávno a že to môže jednote a sile našej republiky len prospieť. Slováci konečne po prvý raz v histórii dostanú možnosť dokázať, že sú schopní vládnuť si sami a riešiť svoje problémy bez tútorstva. Súčasne veria, že konečne sa nastolí dôsledná rovnoprávnosť oboch národov vo všetkých oblastiach — politickej, hospodárskej, mzdovej, sociálnej atď.

J. Chutka

Len jedno nás znepokojuje: keď počúvame niektoré hlasy z druhej strany, zdá sa nám, že nie všetci to už s tou rovnoprávnosťou myslia úprimne. Bojíme sa, aby teraz, kým sa návrh neschváli vo vrcholných zákonodarných orgánoch vo forme zákona, nenastali v celom návrhu nejaké vylomeniny. Ak by sa tak stalo, tak by to bolo pre republiku veľmi zlé, lebo ťažko by ešte raz niekto získal dôveru nás Slovákov. U nás je taký všeobecný názor, že federácia by sa mala uzákoniť v takej forme, v akej ju navrhli slovenské národné orgány. Sme totiž toho názoru, že ak si naša Slovač nevydobyje úplnú rovnoprávnosť s českým národom teraz, tak ju už nedosiahne nikdy. Preto túto šancu nesmie za nič na svete premárniť".

K. Korec

Štefan GRACH, predseda MNV v Solčanoch:

„Osobne s návrhom, ako sme ho dostali na diskusiu, plne súhlasím. A naši občania — pokiaľ som s nimi hovoril — tiež. Pritom môžem povedať, že obyvatelia Solčian zachovali v kritických augustových dňoch naprostú disciplínu, všetko tu prešlo bez akýchkoľvek výtržností, no ak by bola prišla cez rozhlas výzva našich legálnych predstaviteľov, boli ochotní vykonať všetko a priniesť akékoľvek obete. Na druhej strane vítajú, že sa konečne dávajú veci do poriadku, že sa odstraňujú staré krivdy a spory. Vidia v tom nie rozbíjanie, oslabovanie, ale naopak upevnenie našej spoločnej republiky.

Št. Grach

Myslím si, že návrh ešte nerieši všetko, čo nás v živote bude čakať, že bude treba viac otázok domyslieť a dopracovať do jasných paragrafov. Ale už aj to, čo je pripravené doteraz, svedčí o tom, že chceme naše vzájomné spolužitie usporiadať na spravodlivejších základoch, než to bolo v minulosti."

Rozhovory viedol: J. INOVECKÝ

NOVÉ SLOVO, č. 19/68, 10. októbra 1968, str. 1. a 3.

15/309/XI

Zmysel našej jednoty

V posledné augustové dni stál svet — okrem iného — aj pred skutočnosťou nebývalej, priam manifestačnej jednoty československého ľudu. Naši priatelia i tí, čo nás iba so záujmom pozorovali žasli a pýtali sa: ako je to možné? Kde sa to u vás vzalo? Aký je zdroj a zmysel tejto jednoty? Nevyskytol sa nijaký zradca alebo kolaborant, ktorý by vzal verejne, pred tvárou ľudu na seba túto úlohu. Naopak, všetci, ktorí boli z toho podozrievaní, verejne na svoju česť prehlásili, že v tomto ohľade majú čisté ruky. Ľudia, ktorí boli pred augustovými udalosťami považovaní za konzervatívcov a dogmatikov, poväčšinou veľmi výrazne svojím postojom i konaním preukázali, že idú s ľudom, že s ním myslia a cítia.

Jednota, o ktorej sa tu hovorí, má všestranné dimenzie. Je to jednota sociálna, politická a národná. August preukázal sociálnu jednotu medzi všetkými triedami a vrstvami našej spoločnosti, t. j. predovšetkým medzi robotníkmi, roľníkmi a inteligenciou. Dokumentoval politickú jednotu medzi vedením a masami, medzi štátom a občanmi, medzi stranícmi a nestranícmi, medzi všetkými zložkami Národného frontu. A bol nakoniec aj svedkom národnej jednoty medzi Čechmi, Slovákmi a ostatnými národnosťami našej republiky. Možno smelo tvrdiť, že takúto jednotu táto republika ešte nezažila. Nezažila ju ani v r. 1918, keď po prvý raz vznikala, ani v roku 1938, keď bola násilne rozbitá, ani v roku 1945, keď bola obnovená, ani v roku 1948, keď vkročila na socialistickú cestu. Je to teda obrovský morálny a politický kapitál, s ktorým ľud tejto republiky vstupuje do päťdesiateho výročia jej založenia.

Kde hľadať zdroj tejto jednoty? Nemýľme sa, samotný august nie je jej zdrojom. Bol iba jej katalyzátorom a skúšobným kameňom. Bol to experimentum crucis, v ktorom sa táto jednota vyjavila vo svojej čistej podobe. Samozrejme, možno jednoducho povedať, že jednota nášho ľudu má aspoň v určitých ohľadoch päťdesiatročné tradície, z toho dvadsať rokov socialistického vývoja. To by však bolo len veľmi lacné a povrchné vysvetlenie. Nepochybne, že za toto obdobie sa tu sformovali určité jej predpoklady, medzi ktoré rozhodne patrí polstoročná idea československej štátnosti a štvrťstoročná idea socialistického Československa. Avšak už pri východiskovej interpretácii týchto zjednocujúcich ideí sme boli po celý tento čas nejednotní a veľmi výrazne sme sa delili do rôznych, proti sebe stojacich skupín. Samotná doterajšia zúžená a pokrivená realizácia týchto ideí nás rozdeľovala a stavala proti sebe. V tomto zmysle rozhodne platí, že keby nás tohtoročný august postihol o rok skôr, bol by nás zastihol absolútne nepripravených, navzájom rozoštvaných, rozdelených na protichodné sociálne, politické a národné skupiny. Vtedy, pred rokom, sme skutočne ešte stáli všetci proti všetkým, každý proti každému, navzájom sme sa podozrievali, navzájom sme si boli ľahostajní a často sme sa aj navzájom nenávideli. Bolo to predsa obdobie, keď vrcholila kríza nášho vzájomného sociálneho, politického i národného spolužitia.

Preto som presvedčený, že zdroj našej novej jednoty treba hľadať až v tohtoročnom januári, že táto jednota vykryštalizovala práve v celom pojanuárovom obrodnom procese. Prvý bod, okolo ktorého sa prevažná väčšina nášho ľudu naprosto jednomyseľne v januári zjednotila, sa týkal jasne vysloveného komplexu všetkého toho, čo nechceme, čo už naďalej nestrpíme, čoho sa raz prevždy zriekame. Do tohto komplexu patril predovšetkým systém osobnej moci, celý predchádzajúci systém odľudšteného socializmu, patrili tam nezákonnosti a svojvôľa, nedemokratické metódy direktívneho riadenia, centralizmus, hypertrofovaný etatizmus, nadvláda byrokratického aparátu v strane a v štáte, koncentrácia moci v rukách niekoľkých jednotlivcov atď. Áno, bola to jednota v negácii predchádzajúceho stavu, a preto zatiaľ jednota len veľmi povrchná a všeobecná: v každom prípade to však bolo rozhodujúce východisko pre jej ďalšie budovanie a upevňovanie.

MIROSLAV KUSÝ

Druhý bod, ktorý stále výraznejšie vystupoval do popredia v celom ďalšom priebehu pojanuárového obrodného procesu, sa koncentroval vo všeobecnom presvedčení, že návrat späť, do predjanuárových pomerov už nie je možný. Okolo tohto druhého bodu sme sa postupne zjednotili už úplne všetci. Aj tí najzarytejší dogmatici a konzervatívci prisahali na január a dokazovali, že január je jediné možné východisko ďalšieho nášho vývoja. Som presvedčený o tom, že vo väčšine prípadov neprisahali falošne: veľmi jasne si uvedomovali, že január bol kulminačným bodom kvalitatívneho zvratu, za ktorý sa v tejto republike už nemožno vrátiť.

Toto všetko bolo základňou pre sformovanie sa tretieho bodu nášho zjednocovacieho procesu. Tento bod mal už vyslovene pozitívnu povahu, hľadala sa v ňom konštruktívna odpoveď na otázku: ako ďalej? Pri hľadaní tejto odpovede bola od počiatku všeobecne a spontánne zamietnutá možnosť ďalšieho návratu, návratu ku kapitalizmu. V tejto krajine socializmus raz prevždy zapustil svoje korene, preto teraz išlo už iba o to, aký bude typ, charakter socializmu, ktorý sa rozhodneme budovať v ďalšej etape nášho vývoja. Zodpovedanie tejto otázky bolo rovnako jednoznačné a spontánne: musí to byť kvalitatívne nový typ sosocialistickej demokracie, socializmu, ktorý bude zodpovedať našim demokratickým a humanistickým tradíciám, našim špecifickým československým podmienkam. Preto sme sa rozhodli pre vlastnú, československú cestu budovania a rozvoja socializmu v našej vlasti. Pri projektovaní tohto Československého modelu sme boli rozhodnutí zvážiť a zhodnotiť všetky doterajšie výsledky výstavby socializmu u nás i za našimi hranicami, prevziať všetko pozitívne, čo sa v našich podmienkach dá využiť a zabudovať tieto pozitívne prvky do nášho nového socialistického systému. Pravda, všetko toto boli problémy, ktoré sa nedali meritórne a jednoznačne vyriešiť zo dňa na deň. Preto sme o nich vášnivo diskutovali a prinášali sme do diskusie najrozličnejšie projekty, názory a stanoviská. Práve v týchto diskusiách sme hľadali optimálny variant československého modelu socialistickej demokracie.

Tento projekt dostal prvú ucelenú konkrétnu podobu v Akčnom programe Komunistickej strany Československa. Na tomto akčnom programe pracoval mozgový trust strany;

široký team vedeckých, kultúrnych a politických pracovníkov. Nebol rozpracovaný do detailov, ale poskytoval základné systémové črty československého modelu. Preto sa mohol stať, a skutočne sa aj stal, východiskom celého nášho nasledujúceho úsilia, všetkých našich ďalších diskusií. V tomto zmysle nepochybne platí, že Akčný program KSČS bol štvrtým, najpozitívnejším bodom zjednocovacieho procesu celého nášho ľudu. Akčný program prijímali za svoje východisko všetky základné sociálne sily našej spoločnosti, straníci i bezpartajní, oba naše národy i všetky naše národnosti. Bol to totiž prvý program KSČS, ktorý mal skutočne univerzalistický charakter, ktorý bol projektovaný tak, aby čo najoptimálnejšie vyhovel všetkým zložkám našej spoločnosti.

A nakoniec je tu piaty a posledný zo základných zjednocovacích bodov všetkého nášho ľudu: nové vedenie strany a štátu. V priebehu pojanuárového vývoja si toto vedenie získava stále väčšiu dôveru všetkých zložiek a vrstiev obyvateľstva. Dubček sa stále viac stáva ľudovým symbolom nového kurzu. Aj najzarytejší skeptici sa presvedčujú, že nové vedenie to myslí so svojimi proklamáciami a sľubmi smrteľne vážne, medzi vedením a masami sa vytvára čo najužší vzťah vzájomného porozumenia a vzájomného spoliehania sa na seba. Práve tu, v tomto období sa zrodilo ono slávne a dojemné augustové heslo, ktoré si navzájom mohli vymeniť obe strany tohto vzťahu: Sme s vami, dôverujeme vám!

Pravda, v žiadnom prípade nechcem tvrdiť, že obdobie medzi januárom a augustom bolo obdobím akejsi idylickej a ideálnej, absolútne jednomyseľnej a nediferencovanej jednoty celého nášho ľudu. Tvrdím iba toľko, že práve v tomto období postupne vykryštalizovala jednota nášho ľudu v základných, životne dôležitých otázkach existencie a ďalšieho rozvoja našej spoločnosti. Bola to teda jednota diferencovaná, v ktorej sme sa zhodli na základnom a v ktorej sme sa zároveň sporili a rozchádzali pokiaľ išlo o jednotlivosti, o konkrétne formy, postupy, parciálne projekty a ciele. Boli tu predsa spory o charakter a priebeh demokratizačného procesu, spory o charakter federácie, spory o poslanie Národného frontu v novom systéme atď. Lenže všetky tieto spory vychádzali z rovnakého spoločného predpokladu, z rovnakých spoločných stanovísk v základných, životne dôležitých otázkach. Až do leta tohto roku sme si to často ani neuvedomovali, aktuálne problémy dňa nám nezriedka prekrývali spoločnú východiskovú koncepciu. Musel prísť až prvý šok v podobe Čiernej nad Tisou, aby nám všetkým bolo okamžite jasné, čo je podstatné a čo nepodstatné, čo nás spája viac než všetky naše diferenciácie. Musel prísť druhý šok v podobe augustových udalostí, aby z celej tejto zmäti vystúpili jednoznačne do popredia základné, životne rozhodujúce body našej všeľudskej jednoty: demokratický socializmus, vychádzajúci z akčného programu strany a československá štátnosť, spojená s jestvu-

júcim legálnym vedením strany a štátu.

Preto dnes nemôžem súhlasiť s mnohými našimi kritikmi, ktorí si vzali na mušku práve túto jednotu nášho ľudu a hľadajú pre ňu rôzne pejoratívne prívlastky. Nie, **nebola to jednota protisocialistická či protikomunistická**, ako tvrdia niektorí z nich. Naopak, po prvýkrát v našich dejinách to bola jednota na takej socialistickej báze, ktorá nás spájala všetkých, ktorá nikoho nevylučovala, ktorá počítala s každým členom našej spoločnosti.

Nuž dobre — ozve sa na to hlas ďalšieho kritika — ale čo je to za socializmus, s ktorým všetci súhlasia, ktorý sa každému hodí, v ktorom sú všetci ochotní žiť? Nie je to akýsi bezbrehý a bezzubý socializmus, z ktorého sa vlastne vytratila jeho pôvodná triedna základňa? Aj na tento kritický hlas treba odpovedať, že sa hlboko mýli. Za dvadsať rokov nášho doterajšieho socialistického vývoja zmizli z našej spoločnosti triedne antagonizmy, odstránili sme vykorisťovanie, vytratili sa z nej triedne sformované protisocialistické sily. Preto sme v zhode s marxistickou teóriou prechádzali od pôvodne úzkej diktatúry proletariátu k širšej a všezahrnujúcej koncepcii všeľudového štátu. V tomto zmysle teda nie je naším nedostatkom, ale naopak, veľkým kladom, že v tejto spoločnosti boli a sú všetky jej sociálne sily a vrstvy za socializmus, že socializmus sa stal pre ne jediným možným východiskom. Áno, na rozdiel od doterajšej diktatúry proletariátu je to už socializmus na netriednej základni, je to **socializmus na základni celospoločenskej**: ale či práve to nie je cieľ socialistického vývoja každej spoločnosti? Cieľ, ktorý sa proklamuje v každej elementárnej marxistickej príručke, dokonca aj v tých najdogmatickejších?

Čo tam po dobrých úmysloch toho či onoho z vás/ — dávajú sa počuť ďalší kritici. Berme do úvahy fakty: pláštikom socializmu sa dá zakryť všeličo, aj plazivá kontrarevolúcia. Od januára ste si iba dobromyseľne diskutovali a dali ste slovo každému, kto sa do diskusie prihlásil. Stačilo vám, ak spomenul socializmus a potom si už mohol hlásať najextrémnejšie protisocialistické názory! Pripomenieme vám: 2000 slov, diskusie o opozícii, o vedúcej úlohe strany, o cenzúre atď. Stačí?

Stačí. Skutočne, diskutovali sme v tejto republike ako nikdy predtým. O slovo sa hlásili ľudia, čo dvadsať rokov mlčali. Naraz sa presvedčili, že majú čo povedať ostatným ľuďom, komunistom, vedeniu. Naraz sa presvedčili, že ich názory sa berú vážne, že majú právo spolurozhodovať o osudoch našej spoločnej vlasti. Využili toto svoje právo. A od nás, od komunistov a od vedenia to nebol žiaden úskok: my sme to s demokratizáciou a s demokraciou mysleli čo najúprimnejšie. Lenže demokracia nespočíva v skandovaní predpísaných hesiel: takú „demokraciu" sme práve prekonali. Preto sme museli počítať aj s názormi, ktoré protirečia našim, aj s názormi extrémnymi, ľavičiarskymi či pravičiarskymi. Od počiatku sme si však jasne povedali: **hranicou našich diskusií je socializmus.** A túto hranicu sme aj striktne dodržiavali. Optický klam plazivej kontrarevolúcie a protisocialistických názorov vzniká iba z toho, že sa ako hranica postaví doteraz u nás i inde jestvujúci model socializmu. Samozrejme, potom všetko, čo tento model prekračuje, je protisocialistické. Lenže my sme hľadali nový model socializmu, a preto sme už od počiatkov museli doterajší model prekračovať. A ani teraz to ešte nepovažujeme za nijaký svätokrádež. Mali sme sa o čo oprieť: o vlastné i cudzie skúsenosti z doterajšieho modelu, o praktický príklad iného modelu v Juhoslávii, o teoretický príklad iných modelov u talianskych či francúzskych komunistov, o pokusy našich rumunských priateľov a pod. A v extrémnych názoroch sme nevideli ani zďaleka také nebezpečie ako niektorí naši kritici. Nevideli sme ho preto, že to boli názory ojedinelé, že sme ich vedeli v demokratickej diskusii prekonávať, že sme vedeli široké masy presvedčiť o našej pravde a že sme neustále cítili presvedčivú podporu týchto širokých más.

Preto neobstojí ani námietka, že naša jednota bola len živelná, bez pevného vedenia, bez vedúcej úlohy robotníckej triedy a komunistickej strany. Áno, odmietli sme starý typ administratívneho a mocenského presadzovania vedúcej úlohy strany. Mohli sme si tento „luxus" dovoliť preto, že v pojanuárovom vývoji nadobudla vedúca úloha strany u nás nové formy: formy, spočívajúce na prirodzenej autorite, na ideovom a mozgovom potenciáli strany, zaručujúcej najschopnejších a najstatočnejších ľudí tejto krajiny, ktorí sa v mene strany postavili pred tvár celého ľudu a začali politiku robiť „na ulici". Faktická, t. j. neproklamatívna a nevynútená vedúca úloha strany nebola v celom našom doterajšom vývoji nikdy na takej výške ako práve v pojanuárovom období. Veď práve v tomto období sa novými ľudovými hrdinami stali predstavitelia strany, komunisti. Strana teda, bez pochýb, bola a je vedúcou silou, stmeľujúcim činiteľom našej všeľudovej jednoty. Je to opäť iba nedorozumenie, ak sa „pevné vedenie" vidí iba z hľadiska určitého mocenského a administratívneho typu vedenia a ak sa jednota bez takého typu vedenia považuje za „živelnú".

Je užitočné pripomenúť si zdroje i zmysel našej jednoty: preto, aby sme ju v časoch ťažkých a osudových vedeli čo najlepšie využiť v náš prospech a aby sme si ju vedeli aj v časoch bežných, každodenných starostí ešte stále vážiť.

NOVÉ SLOVO, č. 19/68, 10. októbra 1968, str. 1. a 3.

NOVÉ SLOVO, č. 19/68, 10. októbra 1968, str.4.

18/309/XI

Brnenské dialógy

Koniec septembra a prvý týždeň októbra sa vyznačuje v oblasti federalizácie ohromnou politickou aktivitou.

Ráno, 27. septembra, o pol piatej sa podľa harmonogramu práce dokončil prepis spoločného návrhu ústavného zákona o československej federácii. Prvé exempláre dostal o niekoľko hodín prezident Svoboda. Poobede v ten istý deň ho začali prerokúvať komisie ČNR i komisie SNR.

30. septembra posúdili pripomienky k nemu v Komisii SNR pre riadenie. Zasadali i predsedníctva SNR i ČNR.

Prvého októbra prerokoval návrh zákona politický výbor, poobede vláda a večer do neskorých nočných hodín plénum vládnej komisie.

Ráno druhého októbra začalo spoločné zasadnutie predsedníctiev SNR i ČNR v Brne, ktoré trvalo do jednej v noci tretieho októbra.

Štvrtého októbra sa zišli v Prahe a v Bratislave pléna SNR a ČNR, aby formulovali stanoviská národných politických reprezentácií skôr, ako by dňa 7. októbra predložili návrh ústredného zákona predsedovi Národného zhromaždenia.

Súčasne už od 30. septembra sa uskutočňuje predbežné prerokúvanie zákona v ústavnoprávnom výbore Národného zhromaždenia.

Navyše od 23. septembra pracuje iná vládna komisia, ktorá má pripraviť návrh inštitúcií (federálnych aj národných orgánov) v súlade s federatívnym zákonom i ekonomickou reformou.

Od 7. do 18. októbra má prebehnúť diskusia o zákone vo výboroch Národného zhromaždenia.

Závery z nej má prerokovať vláda od 19. do 23. októbra.

Záverečné prerokovanie v ústavnoprávnom výbore Národného zhromaždenia sa má uskutočniť medzi 19. a 24. októbrom.

Na plenárnej schôdzi Národného zhromaždenia, dňa 28. októbra, sa má návrh prerokovať, zákon schváliť tak, aby bol kompletným, komplexným, organickým i funkčným.

***

Už tento suchý výpočet termínov, nárokujúcich si mimoriadne pracovné vypätie zaangažovaných kolektívov dokumentuje, že problém úspešného zavŕšenia tejto najzákladnejšej legislatívnej premeny v usporiadaní doterajších vzťahov oboch našich národov sa pre mnohých zaangažovaných ľudí stáva skôr otázkou fyzickej kondície ako oblasťou ďalšej argumentácie.

Jednako sa nazdávam, že v doterajšom priebehu diskusií sa treba zvlášť venovať brnenskému pracovnému stretnutiu predsedníctva ČNR a SNR. Po prvý raz medzi nimi priamo došlo k výmene názorov k návrhu ústredného zákona, vypracovaného vládnou komisiou.

K ekonomickým otázkam mala ČNR vcelku 29 pripomienok, SNR 9 pozmeňovacích návrhov. Medzi pripomienkami ČNR bolo 7 takých návrhov, ktoré vcelku podstatne modifikovali dohodnutý projekt, zásady, kompetencie federálnych i národných orgánov a inštitucionálne usporiadanie československej federácie. Opätovne sa napr. nastoľovali hľadiská už diskusiami a dohodami prekonané: miesto sústavy emisných bánk (federálna a národné ako samostatné právnické osoby) sa navrhovala znova len federálna banka s pobočkami v národnopolitických oblastiach; miesto dohodnutého mechanizmu daní, kde prislúcha federácii stanovenie minimálnych sadzieb a národným orgánom uskutočňovanie zrážok či prirážok, obnovila návrhy o takých daňových úpravách, ktoré neoprávnene „gumujú" národné orgány z tejto oblasti atď. Vcelku takéto zásadné pripomienky menili dohodnutý charakter federácie v smere jej neprimeraného „zovretia" či „utesňovania". Stanoviská SNR v ekonomickej časti potrebovali ďalšie možné zlepšenie, sprecizovanie princípov, kompetencií i inštitucionálneho usporiadania, skôr pravda v duchu uzavretých dohôd.

Po štúdiu písomných návrhov českej strany, stála ekonomická reprezentácia SNR v Brne pred dilemou: že sa aj ona bude musieť vrátiť k svojim pôvodným návrhom, alebo, že sa v diskusii pokúsi získať našich českých partnerov pre závery z dohôd.

Na prospech veci, naši českí kolegovia uznali, že by dnes nemalo zmysel obnovovať diskusie typické pre koniec mája, či začiatok júna, a to ani z taktických aspektov získania priestoru pre možné ústupy. V ďalšom rokovaní došlo k obojstrannému úsiliu vecne vydiskutovať a zakotviť početné zlepšenia článkovaného návrhu ústavného zákona na báze dohôd. Na jednej strane sa spresnila i zjednoznačnila dikcia (čo do formy, i čo do obsahu) na miestach, kde sa podarilo preniknúť alternatívy, alebo kompromisné riešenia; na druhej strane sa v ústavnom zákone utvoril podklad pre urýchlenie práce na ekonomickej reforme. Výsledkom časove dlhého (najdlhšieho zo všetkých komisií, hodnotenia bol mimoriadne úspešný výsledok: obe reprezentácie ekonómov (z českej strany ss. Veltruský, D. Dvořák, Rusek, Vintera; zo slovenskej strany ss. Barbírek, Marko, Kočtúch) sa dohodli na spoločnom návrhu bez variantov. V ekonomickej oblasti dostal tak ústredný zákon jednoznačný nealternatívny rozmer. Je to pokrok i oproti odporúčaniam, formulovaným politickým výborom pre prípravu federácie i oproti výsledkom práce vládnych komisií i koniec koncov vo vzťahu k výsledkom prerokovávaným vládou republiky.

HVEZDOŇ KOČTÚCH

Dohoda českej i slovenskej ekonomickej reprezentácie má pre ďalšie práce principiálny význam. Československá federácia totiž nemôže vzniknúť inak ako dohodou českého a slovenského národa, uskutočnenou ich národnopolitickými reprezentáciami. Naše závery však potom umožňujú obojstranne čeliť tlakom dodnes existujúcej (asymetrickej mocensko-administratívnej) zložky hospodárskeho výkonného centra, pozostávajúcej prevažne z prevalencie rezortníctva (odborovosti). Dohodli sme sa na princípoch i na vymedzení kompetencií, ktoré naše oba národy mienia zveriť federálnym ekonomickým orgánom a po dlhšej diskusii sme sa zjednotili aj na inštitucionálnom usporiadaní federálnych ministerstiev a výborov. Dohoda má preto čo povedať jednak dnešnému Národnému zhromaždeniu, jednak ústrednej vláde. Myslím si, že tieto orgány by mali spoločne dohodnuté ekonomické závery ČNR a SNR rešpektovať. Tým viac, že ich prítomná existencia sa ešte formálne viaže na také podmienky ústavnoprávnych vzťahov našich národov, ktoré sa po dlhý čas ukazovali nielen ako nevyhovujúce, ale aj ako nedôstojné ich vzájomného spolužitia.

Dohoda v ekonomickej oblasti je komplexná. Zhoda v princípoch pokračuje zhodou v rozdelení právomocí. Dielbou kompetencií završuje dohoda o konštituovaní príslušných inštitúcií. To je mimoriadne dôležité, ak si uvedomíme, že tie isté princípy môžu mať rôznu „technológiu" svojej realizácie. Práve tak, to isté rozdelenie kompetencií sa môže viazať na veľa i diametrálne odlišných variantov tvorby federálnych orgánov a inštitúcií.

Dohodli sme sa spolu na vytvorení piatich federálnych ministerstiev a piatich federálnych paritných výborov na čele s ministrom. Ide o tieto ministerstvá:

1. obrany republiky;
2. zahraničných vecí;
3. plánovania;
4. financovania;
5. zahraničného obchodu.

Na federálnej úrovni výlučne existujú len prvé dve. Ide ďalej o tieto federálne výbory:

1. práce a sociálnych vecí;
2. cien;
3. dopravy;
4. pôšt a telekomunikácií;
5. vnútra.

Návrhy na vytvorenie ďalších federálnych ministerstiev, či federálnych výborov, ekonomické reprezentácie ČNR i SNR spoločne zamietli. Vzťahuje sa to menovite na federálny výbor pre techniku, výbor pre priemysel a výbor pre vnútorný obchod, práve tak ako na federálny výbor pre poľnohospodárstvo a výživu. Vyplýva to z principiálneho ponímania hospodárstva našej republiky ako integrovanej syntézy dvoch národných ekonomík. Z tela národných ekonomík sa totiž nedajú vydeliť poniektoré jej odvetvia či odbory a zaradiť do výlučnej, či spoločnej federálnej výkonnej kompetencie. Potom by sa samotná národná ekonomika, základňa sebaurčovacieho práva národa raz scvrkla, inokedy pragmaticky rozšírila podľa toho, čo práve patrí do kompetencie národných orgánov. Vzniklo by súčasne akési separátne, paralelne federálne hospodárstvo. Ale táto cesta riešenia je u nás známa vyše dvadsať rokov. Vie sa dobre o jej zásadných vecných i meritórnych nedostatkoch. Na federálnej úrovni chceme preto integrovať ekonomické činnosti, ktoré možno označiť za „nervovú a cievnu sústavu" hospodárstva republiky, s parametrickým rovnakým dosahom pre českú i slovenskú ekonomiku z hľadiska princípov integrácie (jedna spoločná mena, spoločný jednotný trh, voľný pohyb fondov, pracovných síl a pod.).

Na národnej úrovni sa završuje inštitucionálna „rezortná" (odborová) štruktúra hospodárstva. Mak postupovať, znamenalo by svojvoľne krížiť princípy; veci subjektívne vynímkovať bez dostatočnej znalosti budúcich ekonomických procesov, prebiehajúcich na báze nástrojov reformy. Prirodzene, takéto usporiadanie neznamená, že by si národní ministri nemohli zriadiť koordinačné orgány pre spoločný postup. V takých prípadoch sa rátа s existenciou rád (rada pre priemysel, obchod, poľnohospodárstvo atď.), ktoré však nebudú mať na čele federálneho ústavného činiteľa, ani nijaký federálny administratívny aparát. Budú ich pravdepodobne, striedavo viesť národní ministri pri zaangažovaní sa aparátu národných orgánov.

Dohoda českej a slovenskej reprezentácie ČNR a SNR v týchto otázkach vôbec má mimoriadnu závažnosť pre ďalší postup. Vnáša jasno do tlakov, subjektívnych želaní i snáh početných ústredných rezortov zachovať sa i vo federatívnom štáte, preplávať do neho aspoň s maličkým aparátikom a s perspektívou jeho budúcej širenej reprodukcie. Dúfam, že túto dohodu budú strážiť obe reprezentácie našich národov, aby — ak navzdory — nedošlo k tvorbe ešte iných federálnych inštitúcií v ďalšom „skrutíniu". Určité možnosti pochýb by tu vzbudzoval postup, vylučujúci zakotvenie federálnych ministerstiev a federálnych orgánov priamo do ústavného zákona o federácii ČSSR. Jestvujú návrhy, že dohodnutých 10 federálnych inštitúcií možno schváliť taktiež 28. októbra t. r., nie však priamo ústavným zákonom federácie ČSSR, ale obyčajným zákonom. Dôvodí sa faktormi pružnosti. Nazdávam sa, že v minulosti sme pri zriaďovaní orgánov, pri reorganizáciách rozhodne neboli ani ľahví, ani nepružní. Usilovali sme sa problémy riešiť skôr zakladaním nových, ďalších inštitúcií, (orgánov, výborov, subkomisií, pracovných skupín atď.), ako ich vecným zvládnutím novými metódami práce. Menili sa síce inštitúcie, pretrvávali však staré metódy. Tejto praxi, ktorá sa nedá prekonať z noci na deň, treba preto, podľa môjho názoru, postaviť solídnu inštitucionálnu zábranu, lebo by sa mohla opakovať i vo federatívnom usporiadaní. Každý nový federálny orgán by sa mal vlastne kreovať iba vtedy, ak sa vecne preukáže, že jeho existencia povedie k rastu dodatočného integrovaného efektu (prémií z integrácie), ktorý rozhojní zdroje oboch národných ekonomík a republiky vôbec. Dominantou sa potom stáva vecná ekonomická analýza, zodpovedajúca kvantifikácii, ako tvorba federatívneho orgánu môže stimulovať vzostup ekonomického potenciálu a nie, ako to, čo dnes existuje, rozdeľuje. Náročnosť takéhoto riešenia si vyžaduje zriaďovanie nových federálnych ministerstiev a výborov pomocou ústavného, nie iba obyčajného federálneho zákona. Vecná zmena vzťahov medzi národnými štátmi a federálnym štátom, ku ktorej týmto dochádza, dôvodí dostatočne preukazne, že inakšie riešenie by bolo nelogické a tvorilo by živelnou expanziou pri vytváraní federálnych inštitúcií.

* * *

Dohoda ČNR a SNR v oblasti inštitúcií ukazuje, že federálna vláda by nemusela byť väčšia ako 18 členná: predseda, dvaja podpredsedovia, desať ministrov a 5 štátnych tajomníkov vo federálnych ministerstvách. Zodpovednú úlohu pred budúcim Federálnym zhromaždením by mal plniť okrem toho guvernér federálnej banky a predseda federálneho štatistického úradu. Vznikajú otázky, akým spôsobom by sa mali jednotlivé funkcie obsadiť.

Alternatíva českej strany sa upriamovala na pomerné zastúpenie: pri danom počte by rátala so 6—7 predstaviteľmi zo Slovenska a 13—14 z českých krajín. SNR až donedávna presadzovala paritné zloženie federálnej vlády. ČNR pôvodne zastávala názor, že štátni tajomníci majú byť len vo výlučne federálnych ministerstvách (obrana, zahraničné veci). Neskôr došlo k dohode, že vo všetkých federálnych ministerstvách budú štátni tajomníci. Ak ministrom bude občan Českej socialistickej republiky, štátny tajomník bude zo Slovenskej socialistickej republiky a naopak.

Sú obavy, že ak nebudú jestvovať štátni tajomníci vo federálnych výboroch, bude to mať pre Slovensko nepriaznivý dosah. No spolu s predstaviteľmi ČNR v ekonomickej komisii zastávame názor, že národné štáty budú mať v týchto výboroch väčšiu ingerenciu ako v ministerstvách. Paritne zložené výbory budú tlmočiť stanoviská národných orgánov, komplexne nimi spracované. Súčasne je nerealistický predpoklad, že by na čele federálnych výborov boli len príslušníci českého národa. O to viac, že medzi nimi a federálnymi ministerstvami jestvujú i priame i spätné väzby. Je zrejmé, že ak predsedom federálnej vlády bude Čech, nevyhnutne prvým podpredsedom vlády by mal byť Slovák. Analogicky, ak ministrom zahraničných vecí bude napr. občan zo Slovenska, nevyhnutne ministrom zahraničného obchodu by mal byť Čech a naopak. Ak by guvernér federálnej banky bol Čech, nevyhnutne by mal byť ministrom financií Slovák. Podobné substitúcie sa môžu ukázať aj medzi ministerstvami a federálnymi výbormi i medzi federálnymi výbormi navzájom: federálnym výborom pre ceny a federálnym výborom pre prácu a sociálne veci, aj medzi Ministerstvom obrany a federálnym výborom vnútra a pod. Ide totiž o to, aby sa niektoré funkcie (v danom prípade vzťah republiky k zahraničiu) mocensky nemonopolizovali výlučne jedným národom. Akceptujúc terajšie predstavy, prídeme k záveru, že z desiatich ministrov a piatich štátnych tajomníkov by Slovensko malo 7—8 členov vlády, prvého podpredsedu a jednu z funkcií alternujúcich federálnu emisnú banku s Ministerstvom financií, resp. Ministerstvo plánovania s federálnym úradom sociálno-ekonomických informácií. Treba zvážiť, či túto otázky ponechať len na politické dohody, či by nebolo účelné substitúcie jednotlivých monokratických a paritných federálnych výborov všeobecne ústavne zakotviť, aby naozaj boli federálne inštitúcie spoločnými, t. j. nielen českými, resp. nielen slovenskými, pričom by nedochádzalo k monopolizácii výkonu ani v jednom z hospodársky dôležitých úsekov činnosti. Prihováram sa za túto alternatívu.

Napokon — v spojení s predošlými úlohami — by Slovenský štatistický a Štátny štatistický úrad mali čo najskôr uskutočniť hĺbkovú, netradičnú ekonomickú analýzu (nie taký, ako ju poznáme rok čo rok zo štatistických ročeniek) charakterizujúcu prednosti i nedostatky, s ktorými vstupuje do federácie tak Slovensko ako aj české krajiny.

NOVÉ SLOVO, 10.10.68, str.4

HLAS ĽUDU, 6. augusta 1968, str. 7. 20/309/XI

Prečo nový zákon o spolčovaní a zhromažďovaní

Koncesný systém nevyhovuje

Doterajšia úprava je z roku 1951 ■ Oblasť zhromažďovania je upravená len vyhláškou ■ Vznikajú nové spoločenské organizácie

Nedostatky v spolčovacom a zhromažďovacom práve sa pociťovali ovela skôr, ako sa začal u nás pojanuárový obrodný proces. V tomto demokratickom pohybe sa len vypuklejšie ukázalo, že súčasná právna úprava spolčovania a zhromažďovania nevyhovuje.

Predovšetkým treba zdôrazniť, že doterajšie právne predpisy o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach boli vydané ešte za platnosti Ústavy 9. mája z roku 1948. To pochopiteľne odrážalo aj politické požiadavky, ktoré sa v tom čase v našom spoločenskom živote presadzovali. Šlo najmä o upevnenie ľudovo-demokratického zriadenia a o podporu úsilia vybudovať socializmus.

V dôsledku snáh uvedených v predchádzajúcom odseku sa prenieslo ťažisko spolčovania z oblasti spolkov — v ktorých prevažne občania dovtedy uplatňovali svoje najrozličnejšie záujmy — do celoštátnych, masových, dobrovoľných organizácií, ktoré ako sme už uviedli, sledovali predovšetkým politické ciele. Napriek tomu, že súčasná právna úprava spolkom nepraje, predsa niektoré preukázali takú životnosť, že rozšírili svoju vlastnú záujmovú činnosť o činnosť prospešnú celej spoločnosti.

Ďalším nedostatkom súčasnej právnej úpravy spolčovania a zhromažďovania je skutočnosť, že rieši aj pomery organizácií, ktoré zanikli, ako sú jednotné zväzy roľníkov a Československá obec sokolská a dotýka sa aj Revolučného odborového hnutia, ktorého právne postavenie upravujú zvláštne predpisy. Nevyhovuje ani legalizácie dobrovoľných organizácií. Ich voľnému vzniku prekáža systém bezvýhradného schvaľovania organizačných poriadkov, čo je podmienkou ustavenia organizácie vôbec (tzv. koncesný systém vzniku dobrovoľných organizácií).

Konečne súčasná právna úprava spolčovania a zhromažďovania má aj formálne nedostatky. Je nesprávne, ak sa celá táto problematika rieši vo viacerých predpisoch. Naviac oblasť zhromažďovania nie je upravená zákonom, ale prevažne len vyhláškou, čo nie je významu realizácie týchto občianskych slobôd, zakotvených v Ústave, primerané. Zmena pomerov, ku ktorej u nás od roku 1951, ale najmä po januári 1968 došlo, odráža sa aj vo vzťahoch, ktoré v spolčovaní a zhromažďovaní vznikajú.

Demokratizačný proces vo verejnom živote vyvolal na úseku spolčovania a zhromažďovania značnú iniciatívu občanov. Predovšetkým prebieha organizačná premena niektorých masových organizácií, najmä mládežníckej a telovýchovnej. Vo vnútornej štruktúre dobrovoľných organizácií sa presadzujú nielen federačné tendencie, ale dochádza aj k dezintegrácii záujmových skupín, ktoré vedú v krajných prípadoch až k snahám niektorých organizácií sa osamostatniť. Ďalej vznikajú nové spoločenské organizácie a kluby, často aj s politickým zameraním a organizácie sledujúce ochranu a uplatnenie stavovských záujmov a umožňujúce najrôznejšie záľuby a záujmy občanov. Konečne sa prejavujú aj snahy obnoviť bývalé spolky, ktoré podľa príslušného zákona zanikli.

Tento spolčovací pohyb do značnej miery umožnil Akčný program ÚV KSČS, ktorý si vytýčil úlohu ešte tohto roku zabezpečiť uplatnenie ústavných spolčovacích a zhromažďovacích slobôd tak, aby bola zákonom zaručená možnosť vzniku dobrovoľných organizácií, záujmových združení a spolkov a to podľa súčasných záujmov a potrieb rôznych vrstiev a skupín našich občanov, bez byrokratických obmedzovaní a bez monopolných práv nejakej organizácie. Pritom akékoľvek obmedzenia v tomto smere môžu byť dané podľa Akčného programu ÚV KSČS len zákonom. Aj vláda ČSSR chce podľa svojho Programového vyhlásenia novou právnou úpravou spolčovania a zhromažďovania vytvoriť demokratickú základňu pre iniciatívu a aktivitu občanov, pre možnosť uplatnenia osobných záujmov a záľub ľudí a ich jednotlivých skupín v rôznych formách záujmovej občianskej a spoločenskej samosprávy. Pokiaľ pôjde o obsah novej právnej úpravy, je zrejmé, že musí vychádzať z požiadaviek, ktoré nastoľuje nový spoločenský vývin u nás, pričom sa, pravda, musia jeho tvorcovia vyhnúť aj spomínaným nedostatkom, na ktoré trpí súčasná právna úprava. O nových zásadách zákona budeme písať v budúcom komentári.

JUDr. EMIL PALÚCH

HLAS ĽUDU, 25. júla 1968, str. 3.

AMNESTIA

■ emigranti ■ cesty ■

V súvislosti s amnestiou prezidenta republiky z 9. 5. 1968 dochádzajú na pasové orgány mnohé dotazy, najmä vo vzťahu amnestie k trestným činom opustenia republiky podľa § 109, ods. 1, 2. tr. zák. (emigranti). V záujme správneho chápania a výkladu, chceme našich občanov s týmto problémom stručne oboznámiť.

Pre správne pochopenie vzťahu amnestie prezidenta republiky na tr. činy opustenia republiky podľa § 109, ods. 1 a 2 tr. zákona (emigrácie) je predovšetkým potrebné brať do úvahy čl. 1. amnestie, ktorým sa odpúšťajú nevykonané tresty odňatia slobody, poprípade ich zbytky, ktoré boli právomocne uložené p r e d 9. 5. 1 9 6 8, pokiaľ tieto činy opustenia republiky boli spáchané po 1. januári 1956. Pritom odpustenie týchto trestov spáchaných v tomto období — od 1. 1. 1956 do 9. 5. 1968 — nie je viazané na žiadne podmienky. (Napr. že sa musí do určenej doby vrátiť alebo žiadať o legalizáciu pobytu v zahraničí a pod.)

V článku 9 amnestie prezident republiky nariadil, aby sa nezačalo, aby sa zastavilo trestné stíhanie pre uvedené tr. činy a to rovnako bez akýchkoľvek ďalších podmienok.

S ohľadom na tieto skutočnosti je preto pre použitie tejto amnestie nerozhodné, či sa osoba, ktorá v období po 1. 1. 1956 do 9. 5. 1968 bez povolenia opustila územie našej republiky, alebo bez povolenia zostala v zahraničí, obrátí na čs. zastupiteľský úrad a požiada o legalizovanie svojho pobytu v cudzine — ako to už mnohí urobili — alebo tak neurobí vôbec.

Amnestia prezidenta republiky z 9. 5. 1968 sa však nevzťahuje na tie prípady, ku ktorým došlo pred 1. 1. 1956. V tých prípadoch je nutné skúmať, či sa na tieto trestné činy nevzťahuje niektorá z prv vyhlásených amnestií. (Amnestia prezidenta republiky z 31. 7. 1945, z 19. 6. 1948, zo 4. 5. 1953 z 9. 5. 1955, prípadne aj ďalšie amnestie.)

Amnestia neodpúšťa osobitné alebo ďalšie tresty udelené za tento trestný čin, ako napr. prepadnutie majetku, zákaz činnosti a pod., ktoré súd vyslovil popri treste odňatia slobody.

S amnestiou prezidenta republiky z 9. 5. 1968 dávajú do súvislosti niektorí občania pochopiteľne aj ich žiadosti o cesty do zahraničia, a to či už za emigrovanými osobami priamo alebo do zahraničia vôbec. Obdobne niektorí občania dávajú opodstatnene do súvislosti amnestiu i s návštevou emigrovaných osôb — našich občanov, žijúcich kdekoľvek v zahraničí — našej republiky alebo s ich trvalým návratom do vlasti.

■ Ako je to teda so žiadosťami občanov o vydanie cestovného dokladu k cestám do zahraničia, hoci aj priamo za osobou, ktorá bez povolenia opustila územie republiky alebo bez povolenia zostala v zahraničí?

S ohľadom na amnestiu prezidenta republiky z 9. 5. 1968, ako aj na demokratický proces prebiehajúci v našej republike, nemôžu pasové orgány v žiadnom prípade zamietnuť takéto žiadosti pretože tieto skutočnosti nie sú zákonným dôvodom — podľa § 4, ods. 1 písm. a) zákona č. 63/1965 Zb. — pre zamietnutie žiadosti o cestu do cudziny.

Tu treba dodať, ba zdôrazniť, že v týchto prípadoch s ohľadom na uvedenú skutočnosť nie je vôbec rozhodujúce, či ide o cestu za osobou, ktorá sa dopustila uvedeného jednania (opustenia republiky) pred 1. januárom 1956, lebo po tomto termíne, ba prípadne i po 9. 5. 1968.

■ A ako je to s návratom alebo s cestami našich občanov, ktorí zostali v zahraničí bez povolenia čs. úradov v období od 1. 1. 1968?

Títo občania sa môžu kedykoľvek bez trestne vrátiť natrvalo, (niektorí sa už vrátili) alebo prísť do ČSSR na kratší, či dlhší pobyt. Pri ďalšej ich ceste alebo cestách do zahraničia budú ich žiadosti posudzované podľa tých istých zákonov predpisov a nariadení ako u ostatných čs. občanov.

npor. JUDr. ANTON POLIAČIK, náčelník Krajského odboru pasov a víz Bratislava